

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

DEĞERLER EĞİTİMİ VE UYGULAMALARINA
YÖNELİK VELİ VE ÖĞRETMEN TUTUMLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: BİNGÖL ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Emrullah ÇAĞLAYAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

Bingöl – 2018

T.C
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DEĞERLER EĞİTİMİ VE UYGULAMALARINA
YÖNELİK VELİ VE ÖĞRETMEN TUTUMLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: BİNGÖL ÖRNEĞİ

Hazırlayan

Emrullah ÇAĞLAYAN

Danışman

Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

Bingöl- 2018

İçindekiler Tablosu

İçindekiler Tablosu	v
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	viii
ONAY.....	viii
ÖNSÖZ	ix
TEZ ÖZETİ.....	xi
ABSTRACT.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
TABLO LİSTESİ.....	xivii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	5
1.1 Araştırmanın Konusu	5
1.2 Araştırmanın Amacı	7
1.3 Problem Cümlesi.....	8
1.4 Alt Problemler.....	8
1.5 Araştırmanın Önemi.....	8
1.6 Sınırlılıklar	10
1.7 Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar	10
2. BÖLÜM DEĞERLER EĞİTİMİNDE OKUL AİLE İŞBİRLİĞİ.....	17
2.1 Değer Nedir.....	17
2.2 Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri.....	18
2.3 Değer Sınıflandırmaları.....	22
2.3.1 Spranger Değer Sınıflaması	22
2.3.2 Rokeach Değer Sınıflaması	23
2.3.3 Schwartz Değer Sınıflaması	23
2.4 Değerler Eğitimi.....	25

2.4.1	Değerler Eğitiminde Okulun Rolü	27
2.4.2	Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	30
2.4.3	Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	32
2.4.4	Okul-Aile İşbirliğinin Değerler Eğitimindeki Önemi	34
3.	BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM.....	38
3.1	Materyal	38
3.2	Yöntem.....	39
3.3	Örnekleme Aşamasında Uygulanan Yöntem	39
3.4	Anket Aşamasında Uygulanan Yöntem.....	40
3.5	Verilerin Analizi Aşamasında Uygulanan Yöntem.....	41
4.	BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	43
4.1	Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler	43
4.2	Velilere Ait Kişisel Bilgiler	45
4.3	Öğretmen Grubuna İlişkin Bulgular	46
4.3.1	Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları	46
4.3.2	Cinsiyete Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi	49
4.3.3	Okuttuğu Sınıf Düzeyine Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi.....	49
4.3.4	Kıdeme Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi...	50
4.3.5	Değerler Eğitimi ile İlgili Kurs veya Seminer Alma Durumlarına Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi.....	51
4.3.6	Okullardaki Değerler Eğitimi Faaliyetlerinde Gönüllü Olarak Görev Alma Durumuna Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi.....	52
4.3.7	Sosyo-ekonomik Düzeye Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi.....	53
4.3.8	Mezuniyet Durumuna Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi.....	54
4.3.9	Medeni Duruma Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi.....	55
4.4	Veli Grubuna İlişkin Bulgular	55

4.4.1	Velilerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi.....	55
4.4.2	Cinsiyete Göre Velilerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi	58
4.4.3	Sosyo-ekonomik Düzeye Göre Velilerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi.....	58
4.4.4	Mezuniyet Durumuna Göre Velilerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi	60
4.4.5	Yaşa Göre Velilerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi	61
4.5	Öğretmen ve Veli Gruplarına İlişkin Bulguların Karşılaştırılması	62
4.5.1	Öğretmen ve Velilerin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerler Eğitimi Tutumlarının Karşılaştırılması	65
5.	BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
5.1	SONUÇLAR	68
5.2	ÖNERİLER	71
5.2.1	Uygulamacı İçin Öneriler	71
5.2.2	Araştırmacılar İçin Öneriler	71
	KAYNAKÇA	73
	EKLER	77
	ÖZGEÇMİŞ	80

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım“**Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Veli ve Öğretmen Tutumlarının Değerlendirilmesi: Bingöl Örneği**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan ve dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

10/07/2018

İmza

Emrullah ÇAĞLAYAN

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Emrullah ÇAĞLAYAN tarafından hazırlanan *Değerler Eğitimi Ve Uygulamalarına Yönelik Veli ve Öğretmen Tutumlarının Değerlendirilmesi: Bingöl Örneği* başlıklı bu çalışma, 10 Temmuz 2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliği/oy çokluğuyla* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Sosyoloji* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan (Danışman) : Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

İmza:

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Adem PALABIYIK

İmza:

Üye : Dr. Öğr. Üyesi A. Emin OSMANOĞLU

İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 201.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yaşar BAŞ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Üzerinde yaşadığımız dünya çok hızlı değişikliklere sahne olmaktadır. Bu değişim, hayatın her alanında olduğu gibi değerler konusunda da kendini hissettirmektedir. Öyle ki Cemil Meriç, başkasının rüyasını yaşayan insanlara benzetir toplumumuzu. Böyle bir yabancılaşmayı, ancak başkalarının rüyalarını yaşamayı terk ederek engelleyebiliriz. Aksi takdirde yine Meriç'in tasviriyle; Batı'nın meyvelerini kendi ağacımıza asacak olursak, efendisinin ilaçlarını yutan uşağa benzeyeceğiz.

İnsanlık kendi öz değerlerinden uzaklaşıp farklı değer arayışına girmiştir. Bu arayış sonucunda birtakım değerlere ulaşmış. Ancak bu değerler de insanoğlunu mutlu etmeye yetmemiştir. Kendi öz değerlerinden uzaklaşan insanlar bir doku uyumsuzluğu yaşamaya başlamışlardır. Gerçek değerler yerine aldatıcı değerleri yaşamamın odak noktasına koyan insanlar huzur yerine eziyetle karşılaşmışlar. Bireyin ve toplumun huzuru için değerleri benimseyen, koruyan ve geliştiren bireyler yetiştirmek hedeflenmelidir. Bu bağlamda okullara büyük görevler düşmektedir. Okullarda verilecek değerler eğitimi hem toplumun sağlıklı bireylerden oluşup devamını sağlaması hem de bireylerin doğru değerleri kazanması açısından oldukça önemlidir. Okullarda değerler eğitiminin uygulayıcısı öğretmenlerdir. Bu nedenle öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumları önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı okullarda uygulanan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen ve velilerin tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir.

Bu çalışmanın ilk aşamasından son aşamasına kadar çalışmanın hazırlanmasını sağlayan, fikirleriyle yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU'na; tezin yazım aşamasında ve tashihinde katkılarını esirgemeyen Ahmet ERDOĞAN ve Zeki BİRCAN hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca eğitim öğretim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ağabeylerim Zeynel ve Ercan ÇAĞLAYAN'a teşekkür ederim. Son olarak çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme şükranlarımı sunarım.

2018

Emrullah ÇAĞLAYAN

Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Öğretmen ve Veli Görüşleri: Bingöl Örneği
Tezin Yazarı: Emrullah ÇAĞLAYAN
Danışman: Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU
Anabilim Dalı: Sosyoloji
Bilim Dalı :
Kabul Tarihi : 10.07.2018
Sayfa Sayısı : 11 (ön kısım) + 76 (tez) + 8 (ekler)
<p>Değerlerin gittikçe değerlendirildiği günümüzde tüm dünyanın ortak kaygısı kaybolan değerleri yeniden yaşatmanın yollarını aramak ve kaybolan değerlere çözüm üretmek olmuştur. Bu araştırmanın amacı öğretmen ve velilerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir.</p> <p>Bu çalışmada araştırma yöntemlerinden nicel yöntem kullanılmıştır. Araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bingöl merkez ilçede bulunan 17 ilköğretimde görev yapan sınıf öğretmenleri ve bu okulların üçüncü sınıflarında okuyan öğrenci velilerinden oluşmaktadır.</p> <p>Araştırmada tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. 275 sınıf öğretmenine, 483 öğrenci velisine anket uygulanmıştır. Öğretmenlerin 145'i erkek 130'u ise kadın katılımcıdan oluşmaktadır. Velilerde ise 285 erkek 198 kadın katılımcı olmak üzere toplam 758 katılımcıya anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler veri analiz programı Spss'de analiz edilerek yorumlanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler kullanılmış; değişkenlere göre farklılaşmanın incelendiği problem cümlelerinde ise nonparametrik testler olan Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testleri kullanılmıştır.</p> <p>Araştırmanın verileri, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bingöl merkez ilçede toplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda:</p> <ol style="list-style-type: none">1- Değerler eğitiminin çocuklarımızın geleceği için önemli olduğu2- Değerler eğitimine okullarda yer verilmesinin önemli bir gelişme olduğu3- Değerler eğitiminde öğretmen davranışlarının öğrenciler üzerinde etkisinin fazla olduğu4- Değerler eğitimi, şiddet vb. toplumsal sorunların çözümünde etkili olduğu5- Çevremizde değerlerin yaşanması ya da yaşanmaması, değerlerin kazandırılması açısından önem arz ettiğini bu bağlamda değerlerin ailede kazandırılmasının önemli olduğu6- Değerler eğitimi konularının okullarda sosyal faaliyetler ya da etkinlikler olarak planlanması gerektiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Okul, Aile, Değer, Değerler Eğitimi, Veli Görüşü, Öğretmen Görüşü, Okul Aile İşbirliği.

Bingöl University Institute Of Social Sciences Abstract Of Master's Thesis

Title of the Thesis: Assessment of Parents and Teachers' Attitudes Towards Values Education and Practices: Bingöl Example
Author : Emrullah ÇAĞLAYAN
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU
Department : Sociology
Sub-field :
Date : 10.07.2018
<p>The aim of this survey is to determine the attitudes of teachers and parents on values education practices according to various variables. This survey was made by taking into consideration the values education practices in schools and teachers' and parents' viewpoints.</p> <p>The survey in (2017-2018 Education Year) consist of class teachers and the parents whose children are in 3rd grade (in 17 primary schools)in the central district of Bingöl city. For the survey's dimension of quantity question naire was applied to 275 class teachers and to 483 student parents. 145 of the participant teachers are male but 130 of the participant teachers are female. 285 of participant parents are male but 198 of are female. Thus, 758 participants were taken the question naire. Descriptive statistics had been used in analysing the data Kruskal Wallis and Mann Whitney U tests (nonparametric tests) had been used in problem sentences which differentiation was examining according to variables.</p> <p>The survey's data was collected in 2017-2018 education al year in the central district of Bingöl. We can summarise the reach dresults according to the data analysis as the following:</p> <ol style="list-style-type: none">1- Values education is important for the future of our children.2- Values education has been taken place in schools is an important development.3- The effect of teachers behaviours on students are more in values education.4- Values education is effective in solving the social problems such as violence.5- It is important to gain the values in the family and gaining and non-gaining of the values are related to the values lining ornon-living in ouenvir onment.6- It is reached that it is necessary to plan the values education topics in schools as social activities or just activities.
Key Words: Education, school, family, value, values education, parent's view points, teacher's viewpoint, cooperation of the school and the family.

KISALTMALAR

DETÖ: Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MEŞ: Milli Eğitim Şurası

SED: Sosyo Ekonomik Düzey

TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Schwartz Değer Sınıflaması	24
Tablo 2. Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler	43
Tablo 3. Velilere Ait Kişisel Bilgiler	45
Tablo 4 Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları	46
Tablo 5. Öğretmenlerin Cinsiyetine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları U- Testi Sonucu	49
Tablo 6. Öğretmenlerin Okuttukları Sınıf Düzeylerine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu.....	50
Tablo 7. Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu	50
Tablo 8. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının Kurs veya Seminer Alma Durumlarına Göre U-Testi Sonucu	51
Tablo 9. Değerler Eğitimi Faaliyetlerine Gönüllü Olarak Görev Alma Durumlarına Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının U-Testi Sonucu	52
Tablo 10. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo Ekonomik Düzeyine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu.....	53
Tablo 11. Öğretmenlerin Mezuniyet Durumlarına Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu	54
Tablo 12. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları U- Testi Sonucu.....	55
Tablo 13. Veli Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları.....	56
Tablo 14. Velilerin Cinsiyetine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları U-Testi Sonucu	58
Tablo 15. Velilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu	59
Tablo 16. Veli Mezuniyet Durumuna Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu	60
Tablo 17. Yaşa Göre Veli Değerler Eğitimine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonucu.....	61
Tablo 18. Öğretmen ve Veli Gruplarına İlişkin Bulguların Karşılaştırılması.....	63
Tablo 19. Veli ve Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının U-Testi Sonucu	65

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim çağını yaşadığımız günümüzde, bilimsel ilerleme, teknolojik başarı ve icatlar, bir yandan insanlığı eski çağlara göre daha zengin hale getirirken diğer yandan insanların ahlaklarını zayıflatmış, onları daha bireysel, bencil, sorumsuz, kıskanç ve kavgacı hale getirmiştir. Karşılıklı olarak birbirini besleyen kapitalist ekonomi ve ahlaki değerleri hiçe sayan medya da bu duruma çanak tutarak insanları olumsuz yönde etkilemekte, aşırı ve dengesiz tüketimi yaşamın amacı ve biçimi haline getirmektedir. Böylece insanlar, ahlaki değerlerden uzaklaşarak, tatmin olmayan zevk ve ihtirasların kölesi haline dönüşmektedirler (Özen, 2016).

Dünya’da son birkaç asırdır bilimsel ve teknolojik alanlarda önemli başarılar elde edilmiştir. Bilim, sağlık, iletişim, uzay, savaş ve endüstri alanlarındaki gelişmelere bakıldığında, çağdaş dünyanın hangi aşamaya geldiği rahatlıkla görülebilir. Fakat bu gelişmeler beraberinde bazı sorunları da getirmektedir. Bugün dünyada özellikle genç nesil, değerler konusunda sıkıntılar yaşamaktadır (Yiğittir,2010).

Günümüzde, dünya ülkelerinin birçoğunda ve Türkiye’de insani değerlerde ciddi aşınmalar gözlenmektedir. Bu olumsuz süreç, toptan insanlık ailesini tehdit eder boyutlara ulaşma eğilimindedir. İnsanlar, her türden değerlerinden uzaklaştıkça, insanlığını da kaybetmeye yüz tutmaktadırlar. Yaşanan olumsuz gidişatı olumluya çevirmek üzere, neredeyse bütün dünya bir arayışa girmiştir. Bu arayış sonucunda, eğitim basamaklarında uygulanmak için ‘‘değerler eğitimi’’ diye ifade edilen yeni bir eğitim modeli öngörülmüştür (Yaman, 2016).

Özellikle 20. Yy’da aile hayatının bazı nedenlerden dolayı bozulmaya başlaması değerler eğitiminin ilk ayağının eksikliğini bu yüzyılda daha fazla hissettirmiştir. Bu nedenle değerler eğitimi programlarının çoğu ilk kademeye yoğunlaşmıştır. Bazı çocuk psikologlarına göre temel kişiliğimiz 3-4 yaşlarında şekillendiğinden (Titus, 1994:4)aile ortamı önem arz etmektedir. Hökelekli ve Gündüz de (2007:388) ailenin çocuğun eğitiminde ilk basamak olduğunu, çocuklar için önemli ahlaki duyarlılıkların temelinin bu dönemde atıldığını vurgulamışlardır. Bu nedenle okullarda başarılı bir eğitim yapılabilmesi için çocukların ailelerinde olumlu değerleri kazanmaları gerekmektedir. Çocukta yanlış gelişmiş bir değeri başka bir değerle değiştirmenin yeni bir değer kazandırmaktan daha zor olduğu dikkate alındığında (Baloğlu ve Balgalmış, 200) ailelerin değer eğitimindeki önemi bir kez

daha ortaya çıkmaktadır (Yiğittir, 2010) Ailelerin değerler eğitimindeki önemi gün geçtikçe kendini hissettirmektedir. Ailelerin çocuklarına değerleri iyi bir şekilde aktarabilmeleri için belli bir eğitim seviyesinde olmaları gerekmektedir. İyi bir eğitim ile genç nesillere istenen davranışlar kazandırılmaktadır. Bu bağlamda eğitim, değer ve değerler eğitimi gibi kavramların açıklanması gerekmektedir.

Eğitim en genel anlamıyla insanları belli amaçlarına göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen insanın kişiliği farklılaşır. Bu farklılaşma eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir. Günümüzde okullar eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur. Eğitim yalnız okullarda yapılmaz. Günlük hayattaki eğitim-okul bitişikliği, eğitim denince okulu anımsatır (Fidan, 2012).

Diğer bir tanımda Çankırılı, eğitimi, belirlenen amaçlar doğrultusunda bireyi yetiştirme süreci olarak ifade etmektedir. Bu süreçte kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler, bireyin karakterini farklılaştırır. Karakteri gelişen, bilgi ve beceriler ile donatılan birey ise toplumsal yapı üzerinde olumlu değişimler meydana getirir. Bu durum ise temel değerlerin aileye ve çocuklara, bir başka yönüyle de öğrencilere kazandırılması ile mümkün olabilir. Bireyin hayatında hemen her şey değerlere göre algılanır ve öğrenilir. Bu yüzden değerler eğitiminin yapılmasında, aileye, eğitim kurumlarına ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir (Çankırılı, 2015).

Bacanlı'ya (2002) göre, hemen hemen her bilimsel disiplin, bilim dalı değer kavramını kendi felsefesi açısından değerlendirerek onu tanımlama yoluna gitmiştir. Güngör (2000), değer kavramını, bir şeyin arzu edilebilir ve edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak tanımlarken, Doğan (2007) değeri, bireyin yaşama biçimi ve günlük alışkanlıklarında etkili olan toplumsal davranış kalıpları olarak tanımlamaktadır. Pethia (1970) değeri, iyi ya da arzu edilen veya arzu edilmeyenin ne olduğuna ilişkin örtük ya da belirtilmiş düşünceler için kullanılan bir kavram olarak nitelendirmiştir. Yıldırım (1999) ise değeri, bireylerin nasıl yaşadıklarına dair kararlarını etkileyen inanç sistemi olarak tanımlamıştır.

Bu bağlamda, değerler kısaca; neyin ve hangi davranışların iyi, güzel, doğru ve kutsal, neyin ve hangi davranışların da böyle olmadığına dair inanç ve kabullerimiz olarak nitelendirilebilir (Baş ve Beyhan, 2012).

Değer, insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır. Sahip olunan değerler bireyin gelecekte kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine “değerler eğitimi” denilmektedir (Yaman, 2016).

Hayat başarısı ve toplumsal gelişmişliğin büyük oranda eğitime verilen değerler ve aktarılan kaynaklarla ilişkili olduğu günümüzde, eğitim sisteminde ve ailede çocukların değerler eğitimine olanak sağlayacak imkânları oluşturmak için harcama yapılmasını ve zaman ayrılmasını gerektiren sebepler nelerdir? Günümüzde değerler eğitimi alanındaki yeni uyanışın nedenlerini araştıran benzeri sorulara pek çok açıdan yanıt vermek mümkündür (Meydan, 2014).

Birey açısından değerler eğitiminin gerekliliği eğitimde bireyin bir bütün olarak ele alınması ihtiyacının doğal bir sonucudur. Birey bir makine veya robot değildir. Onun zekâsı ve bedensel yetenekleri kadar değer veren, nefret eden, kıskanan, tutku ile bağlanan vb. bir yönü daha vardır ki bireyin bu yönünü de eğitmedikçe dengeli bir kişilikten söz etmek zordur. Oysa nicel epistemolojik anlayışa sahip modern eğitimde sosyal ve insani meselelerin nitel yönleri yer bulamamıştır. Dolayısıyla insanı tanımlarken bilişsel ve mekanik yönler ön plana çıkarken vicdan, merhamet ve sağduyu gibi nitel boyutlar göz ardı edilmiştir. “İnsanı” sadece nicel boyutuyla tanıyan nesillerimiz; karşısındaki insanları da mekanik, duygu boyutu olamayan varlıklar olarak algıladığı için onlara kolayca zarar verebilir duruma gelmiştir (Meydan, 2014).

Değerler eğitiminin toplumsal açıdan önemine gelince Kerschenstainer’ın her sahada mümkün mertebede fazla karakterli insanları bulunan bir memlekete ne mutlu! İfadeleri sağlam karakterli bireylerin toplum açısından önemini veciz bir şekilde ifade etmektedir. Oysa günümüzde siyasetten, iş hayatına her alanda ahlaki gelişim eksikliğini insanların birbirine olan güvensizliği olarak açıkça müşahade ediyoruz. 2004-2007 yılları arasında dünyanın 57 ülkesinde gerçekleştirilen Dünya Değerler Araştırması sonuçlarına göre “insanların çoğuna güvenilebilir mi?” sorusuna dünya

genelinde evet cevabını verenlerin oranı % 26.1 olurken söz konusu oranın Türkiye’de sadece % 4.9 oluşu şaşırtıcı değildir (Meydan, 2014).

Kısacası değerlerin gittikçe değerlendirildiği günümüzde tüm dünyanın ortak kaygısı kaybolan değerleri yeniden yaşatmanın yollarını aramak ve kaybolan değerlere çözüm üretmek olmuştur. Ülkemizde 2005 öncesi eğitim programlarında değerler örtük olarak yer almakta iken, 2005 ve sonrasında geliştirilen programlarda çeşitli şekillerde açık olarak yer almaya başlandığı söylenebilmektedir.

Belki de ilk defa sistemli bir şekilde değerler eğitimi vurgusu Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 2010/53 sayılı İlk Ders Genelgesi ile yapılmıştır. Bu genelgede öncelikle küreselleşen dünyada yaşanan hızlı değişimler ve bu değişimler karşısında bireyi, aileyi, toplumu ve dünyayı tehdit eden risk ve sorunların çözümünde önemli kazanımlar olarak değerlere vurgu yapılmıştır. Ayrıca değerler eğitiminden ne kastedildiği ve değerler eğitiminde öğretmenlere düşen sorumluluklar da yine bu genelge ile açıklanmıştır. Toplumdaki herkesi ilgilendiren değerler eğitiminde, değerlerin çok boyutlu olarak ele alınması uygun görülmektedir. 2003 yılından itibaren geliştirilen programlarda da değerleri geliştirme planlanmıştır (Yaşaroğlu, 2013).

2010 yılında gerçekleştirilen 18. Milli Eğitim Şurası’nın önemli konu başlıklarından birisini değerler eğitimi oluşturmuş ve sonuç bildirisinde değerler eğitiminin okulların görevlerinden olduğu vurgulanarak bu konuda öğretmenlerin yeterliliklerinin geliştirilmesi ve materyal geliştirme çalışmalarının arttırılmasına yönelik bir dizi öneride bulunulmuştur. Sonuç bildirisinde ‘’ değerler eğitimi konusunda önemli işlev gören ‘’Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi’’ dersi çoğulcu bir anlayışla tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır. Denilerek hem bu dersin değerler eğitimindeki önemine vurgu yapılmış hem de bu dersin değerler eğitiminde daha etkin bir rol alması gerektiğine işaret edilmiştir. Ayrıca 8 Eylül 2010 tarihinde Milli Eğitim Bakanı imzası ile yayımlanan 53 numaralı İlk Ders Genelgesi ile değerler eğitiminde okulların rolüne dikkat çekilmekte ve toplumsal yaşantımızın temelini oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizin güçlendirilmesi için okullarda yoğun çalışmalar yapılması istenmektedir (Gül, 2013).

1. BÖLÜM

1.1 Araştırmanın Konusu

Dünyanın küreselleştiği teknolojinin hızla ilerlediği günümüzde eğitim, sağlık, kültür, siyasette olduğu gibi toplumsal hayatta ciddi aşınmaların meydana geldiği görülmektedir. Toplumun her aşamasında meydana gelen bu ciddi aşınmalara çözüm bulmak amacıyla çeşitli fikirlerin ortaya atıldığı görülmektedir.

Teknolojinin hızla geliştiği günümüzde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplumsal değerlerin kaybolmaya, sahip olunan değerlerin “değersizleştirildiğine” insanların kendi değerlerinden hızla uzaklaştıklarına, bireylerin sahip oldukları değerleri yaşayamaz hale geldikleri görülmektedir. Bu ihtiyaca bağlı olarak değerler eğitime yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Değerler eğitime duyulan ihtiyaçtan dolayı değerler eğitime yönelik çalışmaların eğitim programları içerisinde yer almaya başladığı söylenebilmektedir. Bütün bu bileşenlere bağlı olarak değerler eğitime yönelik çalışmaların faydalı olduğu düşünülmektedir.

Eğitim belirlenen amaçlar doğrultusunda bireyi yetiştirme süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreçte kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler, bireyin karakterini farklılaştırır. Karakteri gelişen, bilgi ve beceriler ile donatılan birey ise toplumsal yapı üzerinde olumlu değişimler meydana getirir. Bu durum ise temel değerlerin aileye ve çocuklara, bir başka yönüyle de öğrencilere kazandırılması ile mümkün olabilir. Bireyin hayatında hemen her şey değerlere göre algılanır ve yaşamın anlamı bu şekilde öğrenilir. Bu yüzden değerler eğitiminin yapılmasında, aileye, eğitim kurumlarına ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir

(Çankırılı, 2015: 12-13).

Bir ülkenin eğitim sistemi o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine de yansımış olan değerlerle başlar. Bu değerler eğitiminin çerçevesini, amaçlarını ve yönünü belirler (Ulusoy ve Dilmaç, 2012: 55).

Kirschenbaum (1994: 3-6)'un belirttiği üzere, 1900'lü yıllardan başlayarak ahlak ve değer eğitiminin yöntem ve amaçları üzerinde çalışmalar yapmıştır. Değer ve ahlak eğitimi İkinci Dünya Savaşı sonunda geleneksel metotlarla sürdürülmüştür.1960'tan sonra geleneksel rol ve değerler sorgulanmaya başlanmıştır.1960-1970 yılları arasındaki değer eğitimi ile ilgili gelişmeler popüler bir sloganla “insanın gücü”

olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde değerin öğretilmesi ve öğretmenin modeliği yerine öğrenciyi kendi değerlerini açıklamaya cesaretlendirme, ahlaki muhakeme yapabilme ve değer analizi becerilerini geliştirmeye çalışmışlardır. 1980’den sonra toplum eleştirmenleri, veli grupları, dini liderler ve siyasi partilerin çoğu yeniden geleneksel değerlere dönmüş, bunun sonucunda saygı, sorumluluk, öz disiplin, aile, vatan sevgisi ve başkalarına hizmet gibi değerler öne çıkmıştır. 1980-1990 yılları arasında muhafazakârlık ve geleneksel değerlere bağlılığın öne çıktığı görülmektedir

(Ulusoy ve Dilmaç, 2012: 55).

Ülkemizde ise değerler eğitimi üzerinde projelerini sürdüren Milli Eğitim Bakanlığı 28-29 Mayıs 2010 tarihinde İstanbul’da yapılan ve kalabalık bir katılımcı sayısıyla gerçekleşen ‘‘ Değerler Eğitimi Uluslar arası Konferansı’’ bu konuda ülke genelinde söz sahibi olan öğretim üyelerinin çalışmalarıyla gerçekleştirilmiştir. Gerçekleşen bu konferans, Milli Eğitim Bakanlığı’nın yayınladığı genelgeyle de alakalı olarak, destekleyici niteliktedir (Bulut, 2011: 28).

2010-2011 Eğitim öğretim yılında değerler eğitimi konusunda yapılması planlanan çalışmalara hız verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2010 yılında yayınlanan ‘‘ İlk Ders’’ konulu genelge, milli eğitimin değerler eğitimi konusuna yaklaşımını ortaya koymaktadır (Bulut, 2011 29).08 Eylül 2010 tarihinde Milli Eğitim Bakanı imzası ile yayımlanan 2010/53 sayılı İlk Ders Genelgesi ile İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden değerler eğitimine özel önem verilmesinin istenmesi ile başlayan bu süreç gittikçe farklı etkinlikler ile devam ettirilmeye çalışılmaktadır (Çankırılı, 2015: 193).

Küreselleşmenin toplumsal hayatı tehdit eden sorunlar ortaya çıkarması üzerine değerler eğitiminin önemi bir kat daha artmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı, şöyle açıklamıştır: ‘‘ Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, huzur ve mutluluğu sağlayan, risk tehditlerden koruyan, ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilere aktarılması da değerler eğitimini oluşturmaktadır.’’ (2010/53 Sayılı İlk Ders Genelgesi) Milli Eğitim Bakanlığınca desteklenen ayın değeri adlı proje Milli Eğitim Müdürlüklerine ve bağlı okullara yerel şartlara bağlı olarak farklı etkinlikler sunmalarına fırsat vermektedir. Milli Eğitim Müdürlüklerince İl düzeyinde oluşturulan komisyonlar ayın değeri kapsamına alınacak değeri ve bu

kapsamda yapılabilecek örnek çalışmaları belirler. Ayrıca, Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerini sürdüren proje ekibinden bir personel de bu çalışmaların koordinasyonunu sağlamakla görevlendirilir (Çankırılı, 2015:193-194).

1.2 Araştırmanın Amacı

Değerler eğitimi, toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Toplum içinde yaşayan insanları değerler ve yasalar bir arada tutar. Toplumsal hayatın düzenli gitmesi için sadece yasalara uymak yetmez. Ortak değerlerin, görenek ve geleneklerin birleştirici gücüne de ihtiyaç vardır. Başka bir deyişle insancıl değerler olmadan toplum çarkı dönmez. Örneğin doğruluk, konukseverlik, güçsüze el uzatma, hoşgörü, saygı ve sevgi gibi değerler yasa gücüyle benimsetilemezler. Toplumsal ilişkiler, kişilerin tek tek ve toplu olarak insancıl değerlere bağlılığı ölçüsünde yürütür. Toplumsal çözümlenin önlenmesinde, barışın, hoşgörünün, sosyal empatinin sağlanmasında yasalar kadar değerlere bağlı yaşamak da gereklidir. Hiç şüphesiz bunun yolu nitelikli bir değerler eğitiminden geçer (Aydın ve Gürler, 2012: 16).

Sağlıklı bireyler yetiştirmek için son yıllarda değerler eğitimi çalışmalarına ağırlık verilmeye başlanmıştır. Araştırmamızın temel amaçlarından biri de son yıllarda dünyanın her yerinde meydana gelen şiddet olaylarının artmasıyla beraber toplumların kendilerini ve geleceklerini tehlikede görerek bu tehlikelerden kurtulmanın yolu olarak gördükleri değerler eğitiminin etkililiğini ortaya çıkarmak. Ayrıca değerler eğitiminin önemli bir bileşkesini oluşturan ilköğretim sınıf öğretmenlerin ve velilerin tutumlarını ortaya çıkarmak.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse değerler eğitiminin amacı, bireysel ve toplumsal huzurun sağlanmasını temin etmektir. Çünkü değerlerden mahrum bireylerin ve toplumların hangi ölçütlere göre davranacaklarını kestirmek mümkün değildir. Değerler eğitimi, gerek bireyin topluma uymasında gerekse bireyin tercih ve kabullerinde nasıl ve neden sorularının cevaplarını bireye hatırlatmaktadır. Bu anlamda, bireye dolayısıyla topluma yapması/yapmaması gerekenler konusunda bir çerçeve çizilmektedir (Özdaş, 2013: 41).

1.3 Problem Cümlesi

İlköğretim birinci kademedeki öğretmenlik yapan sınıf öğretmenleri ve üçüncü sınıfta okuyan öğrenci velilerinin okullarda uygulanan değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumları nasıldır? Öğretmen ve veli tutumları çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

1.4 Alt Problemler

- 1- Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik sınıf öğretmenlerinin tutumları nasıldır?
- 2- Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik sınıf öğretmenlerinin tutumları;
 - a) Cinsiyet,
 - b) Medeni durum,
 - c) Eğitim düzeyi,
 - d) Okuttuğu sınıf düzeyi,
 - e) Değerler eğitimi ile ilgili kurs alıp almadığı,
 - f) Okuldaki değerler eğitimine gönüllü katılıp katılmadığı,
 - g) Kıdem yılına göre farklılaşmakta mıdır?
- 3- Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik üçüncü sınıf öğrenci velilerinin tutumları nasıldır?
- 4- Değerler eğitimi uygulamaları velilerin;
 - a) Eğitim,
 - b) Yaş,
 - c) Sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılık göstermekte midir?
- 5- Değerler Eğitimi Uygulamalarında veli ve öğretmen görüşleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

1.5 Araştırmanın Önemi

Eğitim alanında özellikle son yıllarda tartışmalar ve öne atılan yeni kuramlar, eğitimin asıl hedefinin öğrencinin bilişsel fonksiyonlarını ve bilgi hazinesini geliştirmekten çok daha öte olduğunu savunmaktadır. Toplumun arzu edilen medeniyet düzeyine ulaşması için toplumu meydana getiren bireylerin belli ilke ve davranışları “değer” olarak kabullenmeleri gerekir. Değerler, insan davranışlarına

etki eden, iyiye güzele yönlendiren, bireyi ve toplumu ayakta tutan unsurlardır. Bu noktada eğitimde değerler ve değerler eğitimi hayati önem taşıtmaktadır

(akıroğlu, 2013: 6).

Toplumda meydana gelen sorunlar artmakta, bireyler çıkılmaz bunalıma girmektedirler. ıkılmaz bunalıma giren bireylerin neden bu duruma düştükleri tartışılmakta hangi yönlerden eksik kalındığına ilişkin sorgulamalar artmaktadır. Günümüzde tüm dünyada eğitim ve değerler konusu tartışılmakta değerlerin toplum hayatındaki yeri ve etkisi araştırılmakta eğitim sistemleri yeniden ele alınmaktadır.

Toplumun sahip olduğu değerleri dikkate almayan, bu değerleri sosyalleşme toplumsallaşma sürecindeki bireylere aktarma yükümlülüğünü görev edinmeyen ve değerlerin eğitim sürecinde motive edici bir unsur olduğunu kabul etmeyen bir eğitim sisteminin başarısı beklenenin çok altında olacaktır. Bunun yanında toplumun önem vermediği değerleri bireylere yklemeğe üzere baskıcı bir tutum sergileyen eğitim sistemi, toplumun ve bireylerin eğitime bakışını olumsuz yönde etkileyecektir (akıroğlu, 2013: 6).

Eğitimin en önemli görevlerinden biri, insana değer katmak ve değer kazandırmaktır. Yaratılışı gereği değerli olan insan, doğal olarak yaşamında bunu hissetmek ve yaşamak ister. İnsanlar, saygıdeğer bir kişiliğe, karaktere ve itibara sahip olmayı arzu ederler. Değerleri özümsememiş, bu konuda olgunlaşmamış insanlar, kendilerine ve çevrelerine karşı olumsuz eylemlerde bulunabilmektedirler. Farklılıklara tahammül edemeyen, hoşgrl olamayan baskı ve şiddet uygulayan insanların varlığı toplumda görülmektedir. Kendilerine ve başkalarına zarar veren insanların varlığı, değerler eğitiminin önemini ve varlığını ortaya koymaktadır. Toplumdaki değişmeler, beraberinde farklı sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sorunun varlığı değerler eğitimini gerekli hale getirmektedir. Bu değişmeler, beraberinde yeni değerleri de gündeme getirmekte bu durum geçmişin değerlerini tehdit etmektedir (zdaş, 2013: 6-7).

1.6 Sınırlılıklar

Araştırma aşağıda yer alan sınırlılıklar çerçevesinde yürütülmüştür:

- a) Araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bingöl merkezde görev yapan sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır.
- b) Araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılında eğitim gören üçüncü sınıf velileri ile sınırlıdır.
- c) Araştırma Bingöl merkezde bulunan on yedi ilköğretim ile sınırlıdır.
- d) Araştırma değerler eğitim tutum ölçeğinde kullanılan sorularla sınırlıdır.
- e) Araştırma bulguları, uygulanan veri toplama araçlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.7 Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Gürhan (2017) yaptığı çalışmasında İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesini incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre SEDEP (Selçuklu Değerler Eğitim Projesi) öğrencilerde farkındalık oluşturmuştur. Öğrenciler; hoşgörü, cömertlik, saygı, sevgi, yardımlaşma, sabır, sorumluluk, temizlik gibi değerleri etkinlikler vasıtasıyla öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı ise söz konusu değerler ders müfredatında işlendiğinden bu projenin ilkokulda uygulanmasını gereksiz görmekte-dirler. Okul yöneticileri bu projeye ilgili olarak; projenin Selçukludaki okulların değerler ile bütünleştiğini öğrencilerin olumlu davranış geliştirmesine kaynaklık ettiği yönünde olumlu görüş bildirmektedirler.

Özalp Kaplan (2014) yaptığı çalışmasında İlkokullarda Değerler Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesini incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; öğretmenlerden kıdemleri 21 ve üzeri olanlar ile yaşları 41 ve üzeri olanların değer eğitiminin yeterliliğine genel olarak daha olumlu baktıkları görülmektedir. Bu durum yaşları ileri olan öğretmenlerin değer eğitimine geçmişe nazaran daha iyi şartlarda olduğunu düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Değer eğitiminin uygun yöntem ve tekniklerle yapılması öğrencilerin ilgi düzeylerini arttırır, öğrencilerin değerlere yönelik tutumlarını olumlu yönde geliştirdiğini

belirtmektedir. Ayrıca çalışmada değer eğitiminin sadece okulda değil, okul dışında da verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özdaş (2013) Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi başlıklı çalışmasının sonuçlarına göre; “Bireylerarası İlişkiler”, “Milli Değerler” ve “Özerklik” boyutlarındaki değerlerin beklenen düzeyde kazandırılmamasında; program, okul ve aileyi temel nedenler olarak göstermişlerdir. Ayrıca öğretmenler; ortaokullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının gerçekleşme nedenlerini okul, sosyal çevre, öğretmen, aile, eğitim sistemi, model eksikliği ve medya olarak görmektedirler. Araştırma bir bütün olarak değerlendirildiğinde; ortaokullarda değerlerin kazandırılma düzeyi ile istenmeyen öğrenci davranışlarının görülme sıklığı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ortaokul öğretmenlerine göre, ortaokul programlarında yer alan değerler kazandırılmadığı için istenmeyen öğrenci davranışları meydana gelmekte ya da istenmeyen öğrenci davranışları sık görüldüğü için ortaokul öğretim programlarında yer alan değerler beklenen düzeyde kazandırılmamaktadır.

Yaşaroğlu (2014) sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi başlıklı çalışmasında şu sonuçlara ulaştığı görülmektedir; sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tutumlarının olumlu olduğu, ayrıca sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler açısından ele aldığı çalışmasında sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tutumlarının mezun olunan okul türüne ve kıdem yıllarına göre farklılaştığı, cinsiyete göre ise farklılaşmanın olmadığı sonucunu elde etmiştir.

Ateş (2013) ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma yapmış. Yapılan araştırma sonucunda ise şu sonuçlara ulaştığı görülmektedir; Değerler eğitimi, değerler eğitiminin amaçları, uygulama şekilleri yararları ile ilgili bir eğitimin verilmesi gerekli görülmüştür. Milli manevi değerlerin yanında, sorumluluk, birlikte yaşamak, farklılıklarımıza saygı gibi değerlerin öncelikli olarak verilmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin olumlu rol model olması bir zorunluluk olarak görülmüştür. Değerler eğitimi kazanımlarının kazandırılması konusunda sadece okulun bu değerleri kazandırmada yeterli olmadığı görüşüne ulaşılmıştır. Bu bağlamda değerler

eğitiminin kazanımlarını elde etmek için okul ikliminin değerler eğitimi kazanımlarına göre düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Değerler eğitimi kazanımlarının elde edilmesi için tüm paydaşların birlikte hareket etmesi görüşüne ulaşılmıştır.

Çengelci, Hancı ve Karaduman (2013) tarafından yapılan çalışmada okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri incelenmiştir. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; öğretmenlere göre okul ortamında kazandırılmaya çalışılan temel değerler; sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma ve sorumluluktur. Öğretmenler değerlerin öğretim sürecine ilişkin olarak değerler eğitiminin tüm okul genelinde, planlı biçimde yürütülmesini değerler eğitimi etkinliklerinin her sınıf düzeyi için öğrenci merkezli ve uygulamaya dayalı olmasını, değerler eğitiminde resim, müzik ve drama çalışmalarından yararlanılmasını önermişlerdir. Öğretmenlerin okul personeline yönelik önerileri; okul çalışanlarının öğrencilere model olma sorumluluğunu taşıması, okuldaki fiziksel, sosyal ve eğitsel ortamın değerler eğitimine uygun duruma getirilmesi olarak belirtilmiştir. Öğretmenlerin okul-aile-toplum işbirliğine yönelik önerisi değerler eğitiminde okulun aile, üniversite ve toplumun önde gelen bireyleri ile işbirliği yapmasıdır. Araştırmada öğrencilerin okul ortamında temizliğin sağlanması konusundaki maddeye en düşük oranda katılımı gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu araştırmada öğrencilerin sınıf kurallarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde daha aktif yer almayı istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda açık ve örtük değerler eğitiminde sınıf ve okulda uyulması gereken kurallar konusunda öğrenci görüşlerinin dikkate alınması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Balcı ve Yanpar Yelken (2013) İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değerler eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri başlıklı çalışma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır; araştırmaya katılan öğretmenler ilköğretim sosyal bilgiler programlarında yer alan tüm değerleri genelde çok önemli gördükleri görülmüştür. En önemli görülen ilk beş değer arasında sırasıyla ‘‘adil olma’’, ‘‘barış’’, ‘‘dürüstlük’’, ‘‘duygu ve düşüncelere saygı’’ ve ‘‘ hak ve özgürlüklere saygı’’ değerleri yer almaktadır. Öğretmenlerin öncelikli önemli buldukları değerlerin demokratik değerler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin değerler eğitiminde en etkili buldukları yöntemler ‘‘örnek olay

inceleme”, “öğretmen olarak model olma” ve “problem çözme”, “öğrencilerle birlikte kural geliştirme” ve “işbirliğine dayalı öğrenme” olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca değer eğitiminde en önemli sorun kaynağı “ailenin sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri “ olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra “okullarda sosyal faaliyetler için zengin bir ortamın olmaması” ile “kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisi” de dikkat çekilen sorunun kaynağı olarak bulunmuştur.

Yazıcı (2013) değerler eğitimine gönüllü katılan öğretmen profilleri ve görüşleri başlıklı çalışmada şu sonuçlara ulaşmıştır; Bingöl’de değerler eğitimi çalışmalarına gönüllü katılan öğretmenlerin kişisel özellikleri, mesleki özellikleri, değerler eğitiminin öğretmenlik mesleğiyle ilgisi, değerler eğitimi konularındaki çalışmaları takip edip etmedikleri, okulda yapılan değerler eğitimi çalışmalarına il ve okul yöneticilerinin, öğretmen, veli ve öğrencilerin bakışı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; değerler eğitimine gönüllü katılanların büyük çoğunluğunu 26-40 yaş arası, evli, çocuğu olan erkek öğretmenlerden olduğu görülmüştür. Araştırma bulguları, değerler eğitimine gönüllü olarak katılan öğretmenlerin değerler eğitimiyle ilgili bir hizmete katılmadıkları (%83.3), konuyla ilgili materyalleri takip etmediklerini (%56.7), başka okullarda yapılan değerler eğitimi çalışma ve sonuçlarını izlemediklerini (%63.3) göstermektedir. Çalışma kapsamında ortaya çıkan sonuçlardan biri de öğretmenlerin tümünün, değerler eğitiminin öğretmen yetiştirme programının bir parçası olması gerektiği ve toplumda değerlere bağlılığın zayıfladığı konularında aynı fikirde olduklarının ortaya çıkmasıdır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu değerler eğitimi çalışmalarına devam edeceklerini belirtmişler. Ayrıca değerler eğitimine olumlu yaklaşım il yöneticilerinden (%96.7) okul yöneticilerine (%80) ve öğretmenlere (% 73.3) doğru gidildikçe azaldığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada velilerin ve öğrencilerin ilgisi farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yiğittir ve Öcal (2011) yapmış oldukları çalışmada; lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşlerini incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarında; öğretmen görüşlerine göre özellikle “akademik dürüstlük, bilimsellik, çalışkanlık, doğal çevreye duyarlılık, estetik, farklılıklara saygı, duyarlılık, tarihsel mirasa duyarlılık, özgüven ve sorumluluk” değerlerinin öğrencilerce yeterince kazanılmadığı sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin tarih dersinde değerleri öğretmek

için; telkin (aşılama), örnek olay ve kitap analizi, belgesel ve film izleme, tarihi yerleri ve müzeleri gezdirme, biyografi inceletme, araştırma yaptırma, model örnek olma gibi farklı değer öğretimine önem verdikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin önemli bir kısmı, değer eğitimi ile ilgili düzenlenecek bir kursta öğrencilerin kazanması gereken değerlerin içeriği ile ilgili bilgilerin verilmesinin önemli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin değerlerin ne olduğu ilgili bilgi eksiklikleri olduğunu kabul etmeleri araştırmadan çıkan başka bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Balcı ve Yanpar Yelken (2010) yapmış oldukları araştırmada; İlköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramına yükledikleri anlamlar konusunu incelemiştir. Çalışma sonucunda; öğretmenlerin değer kavramına ilişkin yaptıkları açıklamaların önemli bir kısmını değer toplumsal yaşamdaki yeri ve değer bireyin toplumsallaşması ve kişilik gelişimine önemli katkısının olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin değerlerin birey ve toplumun karşılıklı ilişkilerini düzenleyici rolünden hareketle değerler ve davranışların ilişkilerine ve değer ile toplumsal norm ve kurallar arasındaki ilişkilerin de göz önünde bulundurulması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Öğretmenlerin paha, önem, yarar, kıymet, ölçüt, karşılık, ölçü, bedel ve eder gibi ifadelerle başvurarak değer kavramına ilişkin günlük dildeki sözcük karşılığına da önemli ölçüde başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler değer kavramına ilişkin görüşlerini açıklarken değer ve değer eğitiminin işlevlerine de vurgu yapmışlardır. Buna göre karakter gelişiminde, bireyin toplum içindeki yerini anlamasında, toplumun devamını sağlamada, toplumsal birliği desteklemede, toplumdaki değerler sistemini pekiştirmede ve toplumun kalkınmasına katkı sunmada değerler eğitiminin önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Bahçe (2010) yapmış olduğu araştırmada; hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesini incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarında; demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin farklı etkinlikleri farklı oranlarda kullandıkları görülmüştür. Öğretmenlerin genel olarak öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat tanıyan etkinliklere yer verdikleri, bu değerleri önemli gördüklerini ve bu değerleri öğretmek için birden fazla yöntem kullanmayı tercih ettikleri dikkat çekmiştir. Değer öğretiminde öğretmenin etkililiğini destekler

nitelikte model olmanın etkili bir yöntem olduğu görüşünün hâkim olduğu sonucu çıkmıştır. Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise; öğretmenlerin, toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerleri kazandırmada çevrenin etkisinin büyük olduğu, çevrenin öğrenciler için model olduğu, bu değerleri kazandırmada çevre ile birlikte aile ve okulun da önemli derece etkisinin olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucu ortaya çıkan bir diğer sonuç ise; önümüzdeki yıllarda, eğitim sistemleri, okullar, öğretmenler, öğrenciler ve öğretim metotları, hızlı bir değişim ve gelişim sürecini yaşayacakları sonucuna ulaşılmıştır.

Aktepe ve Yel (2009) yapmış oldukları araştırmada; ilköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir örneğini incelemiştir. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin en çok toplumsal adalet, ulusal güvenlik, aileye değer vermek, sağlıklı olmak, gerçek arkadaşlık, dürüst olmak, sorumluluk sahibi olmak ve eşitlik gibi değerleri tercih ederlerken en az dünya işlerinden el ayak çekmek, zengin olmak, sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, hırslı olmak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak, itaatkâr olmak ve istek ve arzularının doyurulması anlamına gelen zevk gibi değerler olduğu sonucuna varılmıştır.

Can (2008), yapmış olduğu araştırmada; dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili yaptıkları uygulamalara ilişkin görüşleri incelemeye çalışmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar şunlardır: Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında en çok sorumluluk sahibi olmaya ilişkin etkinlikler düzenledikleri yönündedir. Değer eğitiminde öğretmenlerin telkin, model olma, empati kurma ve değer aydınlatması gibi değer kazandırma yollarını etkin bir şekilde kullandıkları ancak değerler analizi ve ahlaki muhakeme gibi yöntemleri yeterince kullanmadıkları bulunmuştur. Öğretmenler değerler eğitiminde en çok işbirliğine dayalı öğrenme ve yaratıcı drama yöntemlerini kullanmaktadırlar. Öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında gözlem, örnek olay yöntemi, tartışma yöntemi, soru cevap tekniği ve velilerle görüşme yöntemi yardımıyla öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını anladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını en çok öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek anladıklarını açıklamışlardır. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında fark anlamlı bulunmuştur. Öğretmenlerin

eğitim durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğretmenlerin kıdem durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Görev yaptıkları okulların başarı yzdelereine göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Değerler eğitimi ile ilgili son yıllarda çok sayıda çalışmanın yapıldığını görmekteyiz. Ancak okullarda uygulanmakta olan değerler eğitimi uygulamalarını ğretmen görüşlerine göre değerlendiren az sayıda çalışmanın olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmalarda değerler eğitiminin ihtiyaç olup olmadığı, öğretmenlerin hangi değerlere öncelik verdikleri, değerler eğitiminin nasıl daha etkili verilebileceği, öğretmenlerin daha çok hangi yöntemleri kullandıkları, değerler eğitimi ile ilgili yaşanan sorunların nasıl giderileceğine yönelik çalışmaların yapıldığını görmekteyiz.

2.BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİNDE OKUL AİLE İŞBİRLİĞİ

2.1.Değer Nedir

Bilimsel, ekonomik, sosyal ahlaki, estetik, siyasi ve dini alanda, diğer bir deyişle insanla ilişkili her alanda değer kavramından söz edilmektedir. Değerlerin bu çok yönlü yapısı “değer” kavramının tanımlanmasında farklı bakış açılarının oluşmasına sebep olmuş ve birçok değer tanımı yapılmıştır. Aydın (2010) değeri; bir nesneye, varlığa veya faaliyete bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önem ya da üstünlük şeklinde ifade ederken, Püsküllüoğlu (2003); ‘nesnelerin ve olayların bir toplum, bir sınıf ya da bir insan yönünden taşıdığı önemi belirleyen niteliği ya da bir toplum, bir sınıf, bir insan için önem taşıyan nesne ya da olay’ olarak tanımlamaktadır (Çakıroğlu, 2013: 10-11).

Bir başka açıdan değer; özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel bir standart sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlılıklarıyla oluşmuş soyut genelleştirilmiş davranış prensipleridir. Diğer bir açıdan ise Rokeach değer kavramını, belirli bir davranış ve varoluş amacının kişisel ve toplumsal olarak karşıtlarına tercih edilmesine dair kalıcı bir inanç olarak tanımlamaktadır

(Çakıroğlu, 2013: 11).

Türk Dil Kurumu (TDK) ,(2016)Büyük Türkçe Sözlükte “değer” sözcüğüne karşılık yedi farklı tanım bulunmaktadır:

- 1- Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.
- 2- Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör.
- 3- Üstün nitelik, meziyet, kıymet.
- 4- Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.
- 5- Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.
- 6- Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayısı ile anlatımı.
- 7- Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.

Değer ve değerler ile ilgili birden fazla tanımlamanın yapıldığını görmekteyiz. Sosyal bilimler ile ilgili kavramların tanımlanmasında birden fazla tanımın yapılması gayet doğaldır. Değer ile ilgili yapılan diğer tanımlara baktığımızda karşımıza birbirinden farklı pek çok tanım çıkmaktadır. Değer: arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylar ile ilgili insan tutumu demektir. Değerler, ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlarımız, davranışlarımıza yön gösteren ölçülerdir. Bir şeyin sahip olduğu kıymet yani niteliğe değer dediğimiz gibi; arzu edilen, kişilerin hayatlarına kılavuzluk eden, bizim yanımızda önem dereceleri olan hedeflerimize de değer diyoruz. Davranışlarımıza ve hayatımıza yön veren değerlerin, diğer fiziksel varlıklar gibi somut bir mevcudiyeti yoktur. Değerler ancak eylemle birlikte ortaya çıkar. Biz, adalet ve dostluk değerlerini somut olarak, adil ve dost insanlarda görebiliriz (Aydın, 2010:1).

Ahlakın değişmeyen değerleri vardır. En önemli toplumsal değerlerin başında saygı, sevgi, sorumluluk gelir. Bütün zaman ve mekânlarda geçerli olan değerlerden bazıları şunlardır: Adalet, alçakgönüllülük, anlayış, arkadaşlık, bağışlayıcılık, bağlılık, barış, cesaret, cömertlik, doğruluk, dostluk, düşünceli olma, empati, güvenilirlik, hoşgörü, istikrarlı olma, işbirliği, itaat, iyilikseverlik, kanaatkarlık, liderlik, merhamet, nezaket, özgüven, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sorumluluk, şükran, tutumluluk, vefa, yardımseverlik, namusluluk(iffet), manevilik, yaşama sevinci, disiplin, söz ve davranışlarda tutarlılık gibi değerler önde gelen değerlerdir (Aydın, 2010: 1).

Allport, Feather, Inglehart, Kohn, Kluckhon, Morris ve Rokeach gibi araştırmacıların ve bilim adamlarının verdiği özellikler ve tanımlamalar ışığında Yaşaroğlu (2015) değeri, “belirli durum ya da eylemin ötesindeki inanç ya da ölçütler, birbirleriyle ilişkilendirerek öncelik sırasına göre sıralanabilen, hedeflere karşı motivasyon sağlayan, tercihler veya değerlendirmelerde rehberlik sağlayan” soyut ilkeler olarak tanımlamaktadır.

2.2 Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri

Şen (2007:8-10)'e göre, değerler birbirini etkileyen aynı zamanda da etkilenen özelliğe sahiptir. Sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik gibi değerleri birbirinden ayrı düşünmek doğru değildir. Bu değerler arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Değerler birbirinden bağımsız düşünülemez. Değerler durağan değildir. Değişkenlik özelliği

vardır. Değerlerdeki değişim birdenbire değil, zaman içerisinde oluşmaktadır. Değerler kalıtsal değildir. Değerler bir sonraki kuşağa sosyal rollerle öğrenilerek aktarılır. Değerler, aileden, yakın çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit ya da model alma yolu ile öğrenilir. Değerlerin öncelik ve sonralığı kişilere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Kimi için saygı baş değerken, kimi için sevgi baş değer olabilmektedir (Bulut, 2011: 31).

Değerlerin toplumsal yaşam içinde önemli özellikleri ve bu özelliklere bağlı olarak yerine getirdiği çeşitli işlevleri vardır. Değerlerin genel özelliklerini Gökçe (1994) şu şekilde sistematize eder: Sosyal değer, temel seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu bağlamda değerler bilinçli ve amaçlı davranışın genel ölçütüdür. Bu bakımdan değer, sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir. Değerler, kültürel olarak şekillendirilmiştir ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedir. Bu bakımdan değerler, belli bir kültürün gelişme süreci içinde şekillenmektedir. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değerler kültürün esasını oluşturmaktadır (Özensel, 2003: 230-232).

Değerler, insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısaca kişinin şahsiyet yapısına entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir. Değerler, sosyal bir boyuta sahiptirler. Yani değerler hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissi duygusal yönü belirten ifadelerdir. Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılır. Tabakalaşma sistemini mümkün kılar. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım eder (Özensel, 2003: 230-232).

Bireyin sosyalleşmesinde önemli bir yere sahip olan aile ve okula büyük sorumluluklar düşmektedir. Ailede kazandırılan değerler okulda pekiştirilmektedir. Bu anlamda aile ve okul değerler ile bireyin sosyalleşmesini sağlamaktadır.

Değerler, kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesnelere üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, her zaman birey veya grup için en iyi olmayabilir. Fakat o nesne için çaba gösterilmesine yol açtığı da bir gerçektir. Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarına, değerler tarafından işaret edilir. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın adeta şemasını çizerler. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler. Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik ederler. İlgi yaratırlar, cesaret verirler. Böylelikle de kişilerde çeşitli rollerin gerekliliklerinin ve beklentilerinin bir takım değerli hedefler doğrultusunda işlemekte olduğunu kavramış olurlar (Özensel, 2003: 230-232).

Değerler, sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yüreklendirir. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolayca anlaşılabilmesini sağlar. Değerler, dayanışma araçları olarak da işlevde bulunurlar. Sosyal bilimlerin aksiyomlarından biri de grupların yüksek düzeyde bazı değerlerin paylaşılması amacıyla buluştuğudur. Kişiler aynı değeri güden kişilere doğru çekimlenirler. Ortak değerler sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir (Özensel, 2003: 230-232).

Değerleri anlayabilmek için özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Değerlerin var olan diğer özelliklerine bakacak olursak karşımıza şu özellikler çıkmaktadır: Değerler inançlardır. Ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler. Değerler, bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik) ilişkileridirler. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir (Yazıcı, 2006: 504-505).

Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler. Değerler, taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler. Değerler, değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir

(Yazıcı, 2006: 504-505).

Değerler, bağlı oldukları kültürlere göre değişir. Hatta ait oldukları kültürlerin içinde dahi ayrılık gösterebilirler. Farklı iki toplum aynı değere sahip olabilir ama o değere verdikleri önem derecesi farklı olabilir. Mesela bir Eskimo toplumunda da karı-kocaya sadakat ve misafirperverlik gibi kültürel değerler mevcuttur. Fakat onlar için misafirperverlik sadakatten daha önemli bir değerdir ve sadakatten önce gelir. Böyle bir olay diğer toplumlar için kabul edilemez bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir (Yazıcı, 2006: 504-505).

Değerlerin birbirinden farklı pek çok özelliği bulunmaktadır. Bu özellikler hem bireysel olarak hem de toplumsal olarak bazı işlevleri yerine getirmektedir. Bireyler ve toplumlar kendi kültürel, ekonomik, siyasi ve dini değerlerine bağlı olarak kendi yaşamlarını sürdürürler. Bir bakıma değerler, bireylerin ve toplumların yaşama biçimlerini belirlemede en büyük etken olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bireyler ve toplumlar bu değerlere bağlı olarak bir yaşam biçimi oluştururlar. Bu anlamda değerlerden bağımsız bir yaşam biçiminin oluşması söz konusu olamaz. Değerler sisteminin fonksiyonlarını ise şöyle sıralamak mümkündür:

- 1- Bireye amaç ve yön tayin eder.
- 2- Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin esaslarını ve genel yönünü verir.
- 3- Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.
- 4- Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiğini ve kendisinden ne beklediğini bilmesini sağlar.
- 5- Bireyin doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmeyen, ahlaki olan ve ahlaki olmayanı ayırt etmesini sağlar (Yazıcı, 2006: 505).

2.3 Değer Sınıflandırmaları

Literatürde değerlerin tanımlanması konusunda olduğu gibi sınıflandırılması konusunda da birçok farklı görüş bulunmaktadır. Herkes tarafından kabul edilen bir sınıflamadan bahsetmek zor olduğu için burada en çok kabul gören sınıflamalara yer verilmiştir. Değerlerle ilgili ilk test Spranger tarafından kullanılmıştır.

2.3.1 Spranger Değer Sınıflaması

Spranger, değerleri altı kısma ayırmış ve herkesin bu altı değer tipinden birine girebileceğini söylemiştir. Edward Spranger değerleri altı temel gruba ayırmıştır. Bunlar: estetik, teorik(bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değer gruplarıdır. Bu gruplar şu şekilde açıklanabilir:

- Bilimsel Değer: Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
- Ekonomik Değer: Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
- Estetik Değer: Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
- Sosyal Değer: Başkalarını sevmeye, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir, bencil değildir.
- Politik Değer: Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
- Dini Değer: Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi hazları feda eder.

Güngör (2010) bu değerlere ahlaki değerleri de eklemiştir. Dürüst ve doğru olma, hoşgörülülük, yardımsever olma gibi değerler ahlaki değerler olarak belirtilmiştir. Verilen değerlerin net çizgilerle birbirinden ayrılması mümkün değildir. Bir değer yukarıdaki değer gruplarından ikisi veya daha fazlası ile ilişkilendirilebilir. Örneğin, empati hem ahlaki hem sosyal değer sayılabilir (Akt. Varol, 2013: 16).

2.3.2 Rokeach Değer Sınıflaması

Rokeach (1973) ise değerleri iki grupta toplamıştır. Yaşamın temel amaçlarını gösteren değerleri amaç değerler, bu amaçlara ulaşmak için kullanılacak davranışları ise araç değerler olarak tanımlamıştır.

Rokeach'ın 1973 yılındaki çalışmasına göre değerler amaç ve araç değerler olarak sınıflandırılmıştır. Her bir grupta 18 değer bulunmaktadır. Amaç değerler yaşamın temel amaçlarını (rahat bir yaşam, mutluluk, eşitlik, ulusal güvenlik vb.), araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılabilecek davranış tarzlarını (hırslı, neşeli, bağımsız, sevecen, vb.) kapsar.

- Amaç Değerler: Aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dini olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecan verici bir hayat, iç huzur, mutluluk, kendine saygı, özgürlük, rahat bir hayat, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk.
- Araç Değerler: Bağımsız olma, affedici, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, itaatkâr, kendini kontrol edebilen, kibar, kendine hâkim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardımsever, yaratıcı olma
(Akt. Varol, 2013: 16).

2.3.3 Schwartz Değer Sınıflaması

Schwartz ise değerleri güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik gibi on farklı grupta incelemiştir. Bu on farklı grupta 56 değer bulunmaktadır (Varol, 2013: 15).

Schwartz Rokeach'ın yaptığı sınıflama üzerinde çalışarak on değer tipinden oluşan bir gruplama yapmıştır. Tüm gruplarda bulunan değer sayısı elli altıdır. Schwartz değer grupları ve listesi aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. *Schwartz Değer Sınıflaması*

Değer Grupları	Değerler
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü.	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin (muktedir) olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak.
Hazcılık (hedonizm): Bireysel zevke ve hazzaya yönelim.	Zevk, hayattan tat almak.
Uyarılım (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı.	Cesur olmak,değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.
Öz yönelim (self- direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık.	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olma .
Evrenselcilik (universalism): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini istemek.	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyaya barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum.
İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme.	Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat, alçak gönüllü olmak.
Gelenekselcilik (tradition) : Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık.	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat (Dünyevi işlerden el ayak çekmek), mahremiyet.
Uyma (confirm) : Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması.	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek.
Güvenlik (security) : Toplumun var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak.

(Akt. Varol, 2013: 17-18).

2.4 Değerler Eğitimi

Günümüzde, dünya ülkelerinin birçoğunda ve Türkiye’de insani değerlerde ciddi aşınmalar gözlenmektedir. Bu olumsuz süreç, toptan insanlık ailesini tehdit eder boyutlara ulaşma eğilimindedir. İnsanlar, her türden değerlerinden uzaklaştıkça, insanlığını da kaybetmeye yüz tutmaktadırlar. Yaşanan bu olumsuz gidişatı olumluya çevirmek üzere, neredeyse bütün dünya bir arayışa girmiştir. Bu arayış sonucunda, eğitim basamaklarında uygulanmak için ‘**değerler eğitimi**’ diye ifade edilen yeni bir eğitim modeli ön görülmüştür (Yaman, 2016: 15).

Daha önce ifade edildiği gibi değer, insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır. Sahip olunan değerler bireyin gelecekte kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine ‘**değerler eğitimi**’ denilmektedir

(Yaman, 2016: 18).

Değerler eğitimi, genel ve evrensel değerler konusunda öğrencilere farkındalık kazandırmaya yönelik yaklaşım ve çalışmalardır. Değer eğitimi denildiğinde kişilerin tercihlerini belirleyen ilkelerden söz edilmektedir. Ancak değer eğitiminin ne olduğuna ilişkin bir mutabakatın sağlandığını söylemek güçtür. Değer eğitimi, kimilerine göre değerlerin açık ve şuurlu bir şekilde öğretilme teşebbüsü olarak tanımlanırken kimilerine göre ise değerlerin doğrudan ya da dolaylı olarak kişilerin değerler hakkındaki anlayış ve bilgisini geliştirmek, bireylere toplumun üyesi olarak belli değerler doğrultusunda davranabilmelerini sağlamak için gerekli beceri ve eğilimleri aşılama şeklinde tanımlanmıştır (Özdaş, 2013: 30-32).

Slater değerler eğitimini bir şemsiye tanım olarak ele almaktadır. Buna göre değerler eğitimi ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel eğitim, kişisel ve sosyal öğrenme, dini eğitim, çok kültürlülük, dini rehberlik, okul dışı aktiviteler gibi etkinlikleri içermektedir (Akt. Yaşaroğlu, 2016).

Değerler eğitiminde çocukların kendilerine ve topluma yararlı olacak temel değerleri psikolojik, bilişsel ve sosyal gelişimlerine uygun olarak kazanmaları amaçlanır. Bu bağlamda örtük program anlayışından ayrılarak daha sistemli ve açık bir yapıya sahip olduğu görülür. Değerler eğitimi sorumluluk, sevgi ve karakter eğitimi desteklerken girişimciliği, temel insani değerleri kazandırmayı, kendisiyle ve çevresiyle barışık bireyler yetiştirmeyi, etkili bir okul kültürü yaratmayı, toplumsal düzeni korumayı da kapsar (Aydın ve Gürler, 2012: 16).

Değerler eğitiminin amacı, çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır. Bu nedenle çocuklara ahlaki ve ahlaki olmayan özellikler hakkında doğru bilgiler, sağlam kanaatler oluşturulmalıdır. Bu şekilde, onlar iyi eğilimlerini geliştirmeyi, kötü eğilimlerine teslim olmamayı denerler ve böylece karakterleri olumlu yönde gelişir. Çocuklara yüksek fikirler verilmeli ki yüksek duygular meydana gelsin. Doğrunun öğretilmesi ile yüksek fikirler oluşur (Aydın ve Gürler, 2012: 16).

Değerler eğitimi, toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Toplum içinde yaşayan insanları değerler ve yasalar bir arada tutar. Toplumsal hayatın düzenli gitmesi için sadece yasalara uymak yetmez. Ortak değerlerin, görenek ve geleneklerin birleştirici gücüne de ihtiyaç vardır. Başka bir deyişle insancıl değerler olmadan toplum çarkı dönmez. Örneğin doğruluk, konukseverlik, güçsüze el uzatma, hoşgörü, saygı ve sevgi gibi değerler yasa gücüyle benimsetilemezler. Toplumsal ilişkiler, kişilerin tek tek ve toplu olarak insancıl değerlere bağlılığı ölçüsünde yürütür. Toplumsal çözümlenin önlenmesinde, barışın, hoşgörünün, sosyal empatinin sağlanmasında yasalar kadar değerlere bağlı yaşamak da gereklidir. Hiç şüphesiz bunun yolu nitelikli bir değerler eğitiminden geçer (Aydın ve Gürler, 2012: 16).

Değerler eğitiminin iki amacı vardır. Birinci amacı; bütün insanların, özellikle gençlerin daha karakterli bir hayat sürmesi ve hayatından memnun kalmasını sağlamaktır. İkinci amacı ise toplumun iyiliğine katkı sağlamaktır. Bu ise canlılara, dolayısıyla insana, şefkat ve iyilikle davranmayı temel almaktadır. Kısaca değerler eğitimi gençlerin değer geliştirmesine yardımcı olarak, onlara tatmin edici bir yaşam kurmasına hizmet etmektedir (Özen, 2016: 51-52).

Gençlere değer geliştirmesine yardımcı olan değerler eğitiminin en önemli ayağını okullardaki değerler eğitimi programı oluşturmaktadır. Değerlerin öğrenilmesi ailede başlayan ve okul ile desteklenen bir eğitimle bireylere kazandırılmalıdır.

2.4.1 Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Değer kavramı son dönemde üzerinde çok fazla durulan ve akademik anlamda oldukça fazla çalışma yapılan konulardandır. Gerek eğitim-öğretim programları, gerekse ders kitapları aracılığıyla değerlerin öğretilmesi konusu birçok dönemde olduğu gibi günümüzde de üzerinde ısrarla durulan konulardandır

(Çankırılı, 2015: 190).

Okulun temel amaçlarından birisi akademik açıdan başarılı bireyler yetiştirmek, diğeri ise değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir. Okullarda değer eğitimi açık ve örtük programlarla verilmektedir. Okullarda değer eğitiminde genel olarak örtük program kullanılmaktadır. Dikkat edilmesi gereken şey açık programla örtük programın birbirini destekleyecek şekilde yürütülmesidir. Okullarda öğretilen değerle uygulanan değer aynı olmalıdır. Eğer böyle olmazsa yapılan çalışmalardan nitelikli istendik bir verim alınamaz (Özalp Kaplan, 2014: 14).

Günümüz olayları, birçok veli ve eğitimciyi, akademik, başarının tek başına yeterli olmadığını; öğrencinin bilgi anlamında dolu olmasının onu hayatta başarılı kılmaya yetmeyeceğini; sosyal hayatta başarılı olabileceği özellikleri, hayata dair tercihlerinde sağlıklı kararlar verebilecek bilinci, kendini rahat ifade edebilecek özgüveni, ne pahasına olursa olsun haktan ve doğrudan ayrılmayacak dürüstlüğü kazandırmanın dünyada ona verilebilecek en önemli değer olduğunu; bu güzel hasletlerin değerinin hiçbir şeyle mümkün olmadığını düşünmeye ve bu konuda çalışmalar yapmaya itmiştir (Aydın ve Gürler, 2012: 46).

Son yıllarda ülkemizde değerler eğitimi önemsenmekte, değerlerin çocuklara nasıl aktarılacağı konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda, sevgi, saygı, dürüstlük, paylaşma, işbirliği, hoşgörü, önyargısız yaklaşma, şiddetten kaçınma vb. konuları kapsayan eğitim programları geliştirilmeye başlanmıştır. Bu programlarla amaçlanan, çocukları bu kavramlarla erken yaşlarda tanıştırmak, kendi akran

grubuyla birlikte çeşitli masal, hikâye ve grup etkinliklerinden de yararlanarak bu kavramlar konusunda düşündürmektir. Doğal olarak bu, daha çok bilişsel süreçlere hitap eden bir yaklaşımdır. Fakat değerler yaşantıyla öğrenilir. Bu nedenle sadece bu tarz bir eğitimle değerleri öğretmemiz mümkün değildir. Hayatın içinde uygulamalara da ihtiyaç vardır. Sosyal ortam olan okullarda değerler, çocukların davranış ve tutumlarının sonucunda çevrelerinden gördükleri tepki ve yorumlarla gelişirler. Sınıf içinde oluşan ortak bir sosyal doku, çocukların değerlerini geliştirmesinde zemin oluşturur. Öğretmenler de öğrencilere sorumluluk vererek, olumlu ya da olumsuz pekiştireçlerle öğrencilerin değer sisteminin gelişimine yardımcı olurlar (Aydın ve Gürler, 2012: 46-47).

Ülkemizde değerler 2010 yılından itibaren ayrı bir başlık olarak eğitim sisteminde kendine yer bulmuştur. 08 Eylül 2010 tarihinde Milli Eğitim Bakanı imzasıyla yayımlanan 2010/53 sayılı İlk Ders Genelgesi ile İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden değerler eğitimine özel önem verilmesinin istenmesi ile başlayan bu süreç gittikçe farklı etkinlikler ile devam ettirilmeye çalışılmaktadır (Çankırılı, 2015: 193).

Değerler eğitimi bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı, 10.09.2010 tarihinde “ İlk Ders Genelgesi”ni yayınlamıştır. Bu genelge değerler eğitiminde okulların rolüne dikkat çekilmekte, hazırlanan öğretim programlarının önemine değinilmekte ve bu programların uygulayıcıları olan öğretmenlere düşen görev ve sorumluluklar dile getirilmektedir. Bunun yanında toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizin güçlendirilmesi ile içinde yaşadığımız toplumu ve dünyayı tehdit eden risk ve sorunların çözülebileceğine değinilmiş, bu doğrultuda öğrencilerin yeterliliklerini arttırmak ve bunların davranışlarına yansımaları sağlamak amacıyla değerler eğitimine yönelik çalışmalar yapılması istenmiştir. Bu amaçla bütün okullarda ilk dersin değerler eğitimine ayrılması istenmiştir. Bu kararlar ve genelgeden sonra okullarda değerler eğitimi projeleri hazırlanmış ve uygulanmıştır (Köylü, 2016: 138).

İlköğretimden başlayarak yükseköğretime kadar, örgün eğitimin her kademesinde değer aktarımının önemli bir yeri vardır. Davranış değişikliğinin önemli olduğu bu eğitim kurumlarında temel amaçlardan birisi de ortak kültürel ve ahlaki değerlerin aktarılması ve zenginleştirilmesidir. Çünkü birey ve toplum kimliğini ve kıymetini bu değerlerle kazanmaktadır. Örgün eğitimin her kademesi için hazırlanan

programlar, içinde bulunulan toplumun ideal görüş, fikir, değer ve beklentilerini içerir (Çankırılı, 2015: 191).

Okul, bütün diğer örgütlerde olduğu gibi çevresini etkiler ve çevresi tarafından etkilenir. Bu nedenle okulun amaçları belirlenirken toplumun değerleri de göz önüne alınmalıdır. Birey okul çağına kadar içinde yaşadığı toplum içinde belli kalıpları öğrenmektedir. Dolayısıyla okulda verilen eğitimler/değerlerle bireyin o ana kadar kazandığı değerler arasında çatışma olmaması gerekmektedir (Çankırılı, 2015: 191).

Okul, eğitim amacıyla kurulmuş özel çevredir. Bu özel çevrenin üç temel işlevi bulunmaktadır: Bunlardan biri öğrencileri dış çevrenin güçlüklerinden korumak, onlara yaşamı kolaylaştırmaktır. Diğer işlevi dengelemedir. Buna göre okullar benzer koşullarda birbiriyle etkileşimde bulunmalarıyla kendi sınırları içindeki dengeyi sağlamaktadırlar. Okulların son işlevi ise dış çevrede kolay rastlanabilecek olan istenmeyen davranışı okuldan içeri sokmayarak, öğrenci davranışlarını temizlemektir. Kumar, alkol, küfür gibi öğrenci için istenmeyen yaşam öğeleri okula alınmamakta, okulda hoş görülmemektedir. Geleceğin toplumunun istenmeyen davranışlardan arındırılması, genç yaşta bunların zararlı etkileriyle karşılaşmaması sağlanmaya çalışılmaktadır. Böylece çocukların ve gençlerin üzerinde öneme sahip olan okullar, çocukların değerlerinin içselleştirilmesinde, karakter oluşumunda kaçınılmaz etkilere sahiptir. Okullar uyguladıkları kurallar ve politikalar (dürüstlük, içtenlik, kurallara uyma gibi) ile öğrencilerin davranışlarını iyi ya da kötü yönde şekillendirirler. Bu çerçevede kazandırılmaya çalışılan iyi karakter aynı zamanda kötü özelliklerin (bencillik, acımasızlık gibi) bastırılması anlamına da gelmektedir (Özen, 2016: 30-31).

Okullarda değerler eğitimi yapılmasının göz ardı edilmeyecek kadar önemli nedenleri bulunmaktadır. Bütün bunlara bağlı olarak aile, medya ve iletişim araçları yoluyla kazanılan eksik ve yanlış öğrenmelerin azaltılmasında, toplumun değerlerinin korunmasında, daha yaşanabilir bir toplum oluşturmada okulda değerler eğitimine büyük bir görev düşmektedir. Buna bağlı olarak amacı tüm eğitim etkinliklerini tamamlamak ve yüceltmek olan değer eğitimi, okulun ve tüm paydaşlarının sorumluluğu ve etkisi altındadır (Köylü, 2016: 134).

Okullarda çocuklar için akademik gelişim ne kadar önemliyse değerlerin kazandırılması da o kadar önemlidir. Son yıllarda okullarda artan uyuşturucu madde kullanımı, şiddet vb durumlar okullarda değerler eğitimi zorunlu hale getirmiştir. Bu anlamda okullarda verilen matematik Türkçenin yanında değerler eğitimi günümüzde giderek önem kazanmaktadır.

2.4.2 Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Eğitimin amaçlarının gerçekleşmesi, öğretim-öğretme süreçlerinin etkililiğine, öğretim-öğretme süreçlerinin büyük ölçüde öğretmene ve onun öğretme ortamında gerçekleştirdiklerine bağlıdır. Öğretim sisteminin öğrenci, malzeme, program vb. öğeleri de etkililiği belirlese bile bu öğelerin etkileşimi öğretmen tarafından sağlandığı, temel belirleyici olan sınıf ortamı öğretmen tarafından yaratıldığı için öğretmenin öğretim sürecindeki rolü önem kazanmaktadır. Öğretim sadece kuru bilgilerin kazandırılması süreci değildir. Okula karşı, topluma karşı, arkadaşlara karşı sevgi, saygı, onları tanıma hep öğretmen aracılığıyla kazanılır. Tavırlar, düşünce biçimleri, dünya görüşlerinin oluşmasında öğretmenin önemli rolü vardır. Öğrenci kişiliğinin gelişimi ve oluşmasında öğretmenin rolü büyüktür Kişiliği; tutumlar, davranışlar, ilgiler, ihtiyaçlar, değerler ve benzer kişilik özellikleri oluşturmaktadır. Öğretmenin kişiliğini oluşturan özelliklerinin her biri öğrenci üzerinde farklı etkiler oluşturmaktadır. Öğretmenler, öğrencilerine istenilen davranışları öğretmede ve öğrenilen davranışları pekiştirmede, eğitimin ilk sorumlularıdır (Akt.: Yaşaroğlu, 2014).

Değerler eğitiminde öğretmene önemli görevler düşmektedir. Öğretmenin model olması, çeşitli yaklaşımlarla değerleri sunması, öğrencileri teşvik etmesi ve bu konuda onları cesaretlendirmesi, çeşitli etkinliklerle değerleri ortaya çıkarması vb. durumlar öğretmenin değerler eğitiminde etkililiğini arttırmaktadır. Öğretmen, resmi programda yer alan etkinliklerle birlikte örtük program yoluyla da değerleri kazandırmaktadır. Öğretmenin iletişim biçimi, olaylar karşısında tutum ve davranışları, kullandığı yöntem ve teknikler, öğretimde kullandığı veya kullanmadığı pekiştireçler değer kazandırmada etkili olmaktadır (Özdaş, 2013: 49).

Toplumun kendisini yeniden konumlandırması ve toplumsal kurumların amaç ve işleyişinin yeniden tanımlanması gerekmektedir ki bu bağlamda en önemli rol doğal olarak eğitime ve öğretmenlere düşmektedir. Türkiye’de eğitim ve öğretim faaliyetlerini merkezden hazırlanan eğitim ve öğretim programlarına göre yürütülmektedir. Öğretmen programlarda belirlenen ilkelerin uygulanmasında birinci dereceden sorumluluğa sahiptir. Öğretmenlerden beklenen programlarda öngörülen bilgi, beceri, kavram ve değerleri öğrencilere uygun etkinliklerle kazandırmasıdır. Bu bağlamda, değerler eğitiminin etkili bir şekilde uygulanması için Öğretmenin rolleri şunlardır:

1. Öğretmen, sözlerine ve davranışlarına tanıklık eden öğrenciler ve programın değerleri için model olmalıdır.
2. Öğretmen, öğrencilerin değerler üzerinde öğrenme ve uygulamalarına yardımcı olmalıdır.
3. Öğretmen, okuldaki ahlak ve karakter eğitiminin boyutları hakkında öğrencileri eğitmelidir.
4. Öğretmen, öğrenciler ile kutlamalara, iletişim ağlarına, takımlara, güç ve statü paylaşımına ve sorumluluk almaya katılmalıdır.
5. Öğretmen, öğrenmeye, kendini denetlemeye, geri bildirim açığa olmaya, tartışmaya katılmaya ve iyi bir dinleyici olmaya istekli olmalıdır.
6. Öğretmen, öğrenme topluluğu olan okulda çalışma oluşturulmasına, birbirlerinin öğrenme ve değişimlerine ve birbirlerinin bakım ve paylaşımlarına yardımcı olmalıdır.
7. Öğretmen, okulun kural ve işleyişini açıklanmalı ve okulun değerlerini öğrenciler ile paylaşmalıdır (Şahin, 2013: 51-52).

Bandura, öğrenmede düşüncenin önemini vurgulamakta ve taklidin gözleyerek öğrenmenin çocukların öğrenmesindeki yerine işaret etmektedir. Gözleyerek öğrenme, özellikle çocukların çevrelerindeki yetişkinlerin hareketlerine, etrafında olup biten olaylara bakarak yeni bilgiler öğrenmesidir. Genel olarak, öğrenciler ilgi çekici, cazip ve popüler modellere daha fazla dikkat gösterirler. Öğrencilerin meşhur kişilerin giyim ve davranışlarını taklit etme özellikleri buradan kaynaklanır (Selçuk; 2010: 160-161). Bu anlamda öğretmenler öğrenciler için rol model olmaktadır. Öğrencilerin kendilerine rol model olarak belirledikleri öğretmenlerin değerler

eğitimindeki tutumları büyük önem taşımaktadır. Öğrenciler öğretmenlerin değerler eğitiminde anlattıklarına değil gösterdikleri davranışlardan daha fazla etkilenmektedirler.

Hiç şüphesiz değerler eğitiminde en önemli sorumluluk öğretmene düşmektedir. Ancak değerler eğitiminin etkililiğinin arttırılabilmesi için öğretmenlerin yanında okulun ve velilerin öğretmenlere gereken desteği sağlaması gerekmektedir. Öğrenciler de öğretmenlerden doğal olarak etkilenirler. Öğretmenin duruşu, sahip olduğu değerler öğrenciler üzerinde etkili olabilmektedir. Bu anlamda öğretmenlerin davranışları ile tutumları arasında çelişki olmamalıdır.

2.4.3 Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Aile biyolojik ilişki sonucu insan türünün sürekliliğini sağlayan, belirli kurallarla karşılıklı ilişkilerin belirlendiği, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, o güne dek toplumda maddi manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir birimdir. Çocuğun doğduğu anda kendini içinde bulduğu aile, bakım, duygusal ve psikolojik gelişim, karakter gelişimi, değerler kazanımı açısından birincil çevredir

(Aydın ve Gürler, 2012: 27).

Aile, değerler eğitiminin başlangıç noktasıdır. Çocuk ilk değerler eğitimini aileden alır ki bu eğitim kişilik gelişiminin, değer oluşumu ve toplumsallaşmanın temelini atıldığı kritik dönemlere rast gelir. Değerleri içeren kültürün aktarımında da öncelikle aile, sonra da planlı bir şekilde eğitim kurumları, uzak ve yakın çevre gelir. Gökalp, bu konuda şöyle der: Çocuklar dünyaya geldiği zaman, beraberinde ne dini ne ahlakî, ne hukukî, ne estetik, ne lisanî, ne iktisadî, ne de mantıkî bir vicdan getirir. Bu vicdanları ona kendi milleti, kendi milletinin kültürü verir

(Aydın ve Gürler, 2012: 27).

Çocukluk döneminde çocukların doğru ya da yanlış hakkındaki pek düşünceleri ya da tutumları okula başlamadan önce ailede başlar. Lickona aileyi, özellikle anne babayı, en önemli değer aktarıcıları olarak görmektedir. Hatta anne baba çocukların ilk ahlak eğiticileri olup bu bağlamda en fazla etkiye sahip olan kişilerdir

(Yaşaroğlu, 2016).

Ailenin değerler eğitimindeki etkisi tabii ki yadsınmaz. Ailede bulunan kişilerin arasındaki samimi ve içten etkileşimin de çocukların ruhsal ve manevi olarak tatmin olmaları açısından, en az maddi ihtiyaçlar kadar büyük bir öneme sahiptir. Bu durum tüm aile bireylerinin ilk rol model olmaları hasebiyle çocuğun hayatında önemli bir yer almalarını sağlamaktadır. Aile büyüklerinin koyduğu kurallar vasıtasıyla çocuğun vicdanı belirmeye ve şekil almaya başlar. Böylelikle aile çocuğun hayatındaki etkili olan yerini, iyiliği, doğruluğu, güzelliği ve kutsallığı fark ettirmesiyle ve bunu ortak bir yaşam süreci içerisinde öğretip hayata geçirmesiyle korur. Çocuğun aile değerlerine bağlı olarak hayatını idame ettirmesi, çocuğun bilişsel ve duyuşsal birikimlerini birine bağlı olmadan yönetme yetisini sergileyecek bir zamana kadardır. Bununla birlikte, çocuğun ailesinde edindiği davranış kurallarının ve örneklerinin birçoğu hayatı boyunca ona adeta rehberlik eder. Bunları zamanla içselleştirir ve çeşitli yerlerde de değişiklikler yaptığı da görülür. Ama çağın ve toplumun büyük bir hızla ilerlemesi ve değişmesi, ailenin çocuklarına karşı olan rehberlik etme görevini ve sorumluluğunu önemli bir ölçüde sekteye uğratmıştır. Artık aile öyle bir duruma gelmiştir ki çocuklarına nasıl rehberlik edeceği konusunda ne yapacağını tam olarak bilememektedir. Çocuğun sağlam bir ahlaki duruşa sahip olması ancak ve ancak aile ve toplumsal değerlerin devamlılık ve tamamlayıcılık unsurlarının olması ölçüsündedir. Ama artık bu durum maalesef günümüzde tutarlılık göstermemektedir (Gürhan, 2017: 31).

İnsanlar birbirlerinden neyi, nerede, nasıl, neden, niçin o şekilde algıladıkları zaman, değerleri bilişsel yolla oluşturmaya karşı daha yatkın olurlar. Bu şekilde içselleştirilmiş değerler kalıcı ve sürekli olma niteliği kazanır. Gelenek ve göreneklerle ilgili değerler ise küçük yaşlardan itibaren paylaşılan yaşantılarla kazanılıp içselleştirilebilir. Aileler çocuklarına kendi değer yargılarını empoze etmeden, zorlamadan, baskı altına almadan, onları kendi yapıları içinde bir değer olarak görüp saygı duymalıdır. Çocuklara duyulan sevgi ve saygı ortamında

kendilerine özgü bir değerler sistemi oluşturmaya teşvik edilmelidir. Aileler çocuklarına değer sistemi kazandırma süreçlerinde çocukların kendi değerlerini seçme konusunda özgür davranmalarına izin vermelidirler. Değerler seçimindeki özgünlük sürecindeki birinci amaç, çocukların değer sistemlerini seçerken alternatif değer sistemlerini aramalarına izin verilmeli ve ahlaki yargı sistemlerini oluşturmaya çalışan çocuğa yön gösterici olunmalıdır. Fakat ailevi değerlerin, seçmiş olduğu değerlerle örtüşmüyorsa zaman zamanda değerler arasında çatışmalar meydana geliyorsa çocuklar bundan olumsuz yönde etkilenirler. Değerler arasında meydana gelen bu çatışma çocukların kişilik gelişimini de olumsuz yönde etkileyecekti (Ulusoy ve Dilmaç, 2012: 84).

Değerlerin kazandırılmasında ailelerin rol model olması büyük önem taşımaktadır. Aile çocuğa değerleri zorla kabul ettirmek yerine çocuklarına model olmalıdır. Çocuklarına rol model olan aileler çocukların değerleri kazanmasında daha etkili olmaktadır. Çocuklara aileler kendi kültürlerine uygun olan değerleri yaşayarak rol model olabilirler. Çünkü çocuklar söylenenlere değil yapılan davranışlara bakarlar. Çocuklara sevgi ve saygı ortamı oluşturularak çocukların kendilerine özgü değerleri oluşturmaları sağlanmalıdır.

2.4.4 Okul-Aile İşbirliğinin Değerler Eğitimindeki Önemi

Akademik başarının elde edilebilmesi için nasıl okul ile ailenin işbirliği önemliyse değerler eğitiminde de okul ile aile işbirliği önemlidir. Ailede öğretilen değerler okulda yeteri kadar destek bulduğunda istenen başarının elde edilmesi kolaylaşacaktır. Bu durum tam tersi için de geçerlidir. Okulda kazandırılmaya çalışılan değerler aile tarafından desteklendiğinde kazandırılmak istenen değer daha kısa bir sürede kazandırılır. Çocuklar, iyi ya da kötü olsun birçok sosyal davranışı başkalarını gözlemleyerek öğrenirler. Günümüzde bu yaklaşım “sosyal öğrenme modeli” olarak adlandırılır.

Okullar eğitim için çok önemli, vazgeçilmez ve yeri doldurulamaz kurumlar durumundadır. Okulları örgün eğitim kurumları olarak nitelendiriyor, onları yaygın eğitimden ayırıyoruz. Bu ayırım, okulu daha yakından tanımak ve onunla özel olarak meşgul olmak kolaylığı sebebiyledir. Okullar özellikle ilköğretim okulları vatandaşın ayağına kadar gitmekte, zorunlu oluşu sayesinde de yetişmekte olan yeni nesle, ortak

değerleri kazandırmaktadır. Ailelerin bir kısmı çocuklarının okula gitmesi ile onlarla birlikte okulun verdiklerinden etkilenmekte, yararlanmaktadırlar (Aydın ve Gürler, 2017: 46).

Değerlerin öğrenilmesi ailede başlayan ve okul ile desteklenen bir eğitimle çocuklara kazandırılmalıdır. Değerlerimizi korumak, yaşanılır huzurlu bir dünya bırakmak tüm anne ve babaların, eğitimcilerin en önemli görevlerinden biridir. (Gökçek, 2007). Akbaş (2004) yaptığı çalışmada değer öğretiminde belirleyici olan en önemli unsurun aile olduğunu, okulda verilen değerlerin aile ve okul işbirliği ile pekiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Eğer ailede verilen değerler ile okul değerleri çatışıyorsa değer kazanımını olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir. Bu nedenle öğretmenler ve veliler, çocukların ilgilerini, tercihlerini, ihtiyaçlarını da dikkate alarak değerler eğitimi için uygun ortam ve koşullar oluşturmalarıdır. Böylelikle çocukların öğrendikleri değerleri içselleştirmesine, davranışa dönüştürmesine yardımcı olunabilir (Özalp Kaplan, 2014: 14).

Hayatımıza şekil veren okullar değerler eğitiminde de büyük öneme sahiptir. Ailede çocuklara benimsetilen değerler okullarda çeşitli etkinliklerle öğrencilere aktarılmaktadır. Aktarılan bu değerlerin sağlıklı bir şekilde öğrenciler tarafından benimsenebilmesi için okulda verilen değerler eğitiminin aile tarafından da desteklenmesi gerekmektedir. Aile tarafından destek görmeyen değer eğitiminin istenen düzeyde etkili olması söz konusu değildir. Ancak okul-aile işbirliği ile desteklenen değerler kalıcı bir hal alabilirler. Okulda ya da ailede verilen değerler karşılıklı bir şekilde destek bulabildiği kadar etkili olabilmektedir. Okulda ya da ailede verilen değerler birbirleriyle çelişki oluşturmadığı müddetçe çocuklar tarafından benimsenir.

Aile ve okul değerlerini empoze etmeden bireyin kendi isteğine bağlı olarak değerleri kazanmasına yardımcı olmalıdır. Değerler eğitimi çocuk okula başlamadan yaşına uygun bir şekilde aile tarafından verilmelidir. Aile tarafından okul öncesinde verilen değerler çocuklar okula başladıktan sonra okul tarafından verilmelidir. Aile tarafından zamanında verilmeyen değerlerin daha sonra kazanılması zor olabilmektedir. Bu bakımdan çocuklara yaşlarına uygun değerlerin kazandırılması büyük bir öneme sahiptir.

Çocuklara okul öncesinde kazandırılan değerlerin çocukların okula başlaması ile bu görev okullara düşmektedir. Çocuklar ailelerinde kazandıkları bu değerleri okul sayesinde geliştirme fırsatı bulacaklardır. Aile ile okul değerleri kazandırmaya çalışırken birlikte hareket etmelidirler. Okulda kazandırılmaya çalışılan değerlerin aile tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Aile tarafından desteklenen değerlerin kazanılması daha kolay olmaktadır.

Hiç şüphesiz değerler eğitiminde en önemli sorumluluk öğretmene düşmektedir. Ancak değerler eğitiminin etkililiğinin artırılabilmesi için öğretmenlerin yanında okulun ve velilerin öğretmenlere gereken desteği sağlaması gerekmektedir

Değerleri benimsemeye, önceleri bilinçsiz bir şekilde başlayan taklit yoluyla öğrenme, özdeşleşmeye kadar ulaşabilir. Çocuk açısından baktığımızda, özdeşleşme, çocuğun anne ve babası gibi düşünmesi, onlar gibi olmaya çalışması ve çok sevdiği ve hayranlık duyduğu bir yetişkin figürüne kendini benzetme sürecidir. Çocuk sadece davranışlarıyla değil, tüm değerleri, tutumları ve standartları ile başta anne-babası olmak üzere yetişkinlere benzemeye çalışır. Her ne kadar ailede temel modelleri anne ve baba olsa da ailenin diğer fertleri de olabilir. Bu üyelerin bozuk bir kişilik yapısına sahip olmaları durumunda, olumsuz örneğinin çocuğa yansıma imkânı da söz konusudur (Köylü, 2016: 122).

Değerler eğitiminde teoriden ziyade pratik ve model daha önemli olduğundan, değerler eğitimi konusunda sadece aile bireyleri değil, toplumun her kesimi, başta eğitim kurumları olmak üzere, basını ve yayınıyla birlikte, diğer kurumların da bu konuda örnek ve model olması gerekir (Köylü, 2016: 129).

Çocuk okula başlamadan ailede kazandırılan değerler çocuk okula başladıktan sonra okulda da verilmeye başlanır. Okulda verilen değerlerin sağlıklı bir şekilde kazandırılması için okulda verilen değerlerin ev ortamında pekiştirilmesi gerekmektedir. Okulda verilen değerlerin kalıcı olması için ailede pekiştirilmesi gerekmektedir. Ailede pekiştirilen değerler daha kalıcı olabilmektedir.

Aile ve okul, değer eğitiminde son derece önemli ve etkili iki kurumdur. Eğer değerler sadece sınıfta vurgulanır ancak evde bir destek görmezse, öğrencilerin hangi şeyin doğru ya da yanlış olduğu ile ilgili kafası karışabilir. Evde de devam eden bir değerler eğitimi sayesinde değerler, çocukların dünyasında daha fazla anlam

kazanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, sürekli ve anlamlı bir değerler eğitimi için okul ve aile arasında mutlaka güçlü bir işbirliği tesis edilmelidir (Yaşaroğlu, 2016).

3.BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Bu çalışmada iki ana materyalden yararlanılmıştır. Veriler elde edilirken iki ana materyale dayanarak sonuçlara ulaşılmıştır. Söz konusu materyallerden biri çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmak için kullanılan literatürdür. Çalışmanın teorik kısmını oluşturan bölümü literatür taramasına dayanmaktadır. Literatür çalışması yapılırken konu ile ilgili kitaplardan, makalelerden, dergilerden kurumların proje çalışmalarından ve tezlerden yararlanılmıştır. Yararlanılan kitap ve dergiler genel olarak Türkçe basılmış olan eserlerden oluşmaktadır. Araştırma ile ilgili ulaşılan literatür materyal olarak teorik kısımda kullanılmıştır.

Kullanılan diğer materyal ise çalışmanın ana temasını oluşturan ve çalışmanın amaçlarına uygun olarak Yaşaroğlu (2014) tarafından geliştirilen Değerler Eğitimi Tutum Ölçeğidir. DETÖ cevaplama formatı derecelendirme ölçeğine göre 5'li Likert tipi cevaplama uygun oluşturulmuştur. Ölçekte kullanılan derecelendirme seçenekleri; 1) Kesinlikle Katılmıyorum, 2) Katılmıyorum, 3) Orta Derecede Katılıyorum, 4) Katılıyorum ve 5) Kesinlikle Katılıyorum şeklinde belirlenmiştir.

Ölçek geliştirilirken öncelikle değerler eğitimi ile ilgili olduğu düşünülen olumlu ya da olumsuz 45 madde yazılmıştır. Yazılan maddeler ölçeğin uygulanacağı gruptan seçilen (hakem grubu) tarafından incelenerek, maddeler olumlu-olumsuz ya da nötr olarak değerlendirilmiş, çoğunluğun olumlu ya da olumsuz olarak belirtmediği maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Daha sonra kalan maddeler rastgele sıralanmış, Likert ölçeği uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Hazırlanan form, kapsam geçerliliği, bakımından alan uzmanlarına, dil ve anlatım bakımından Türk Dili ve Edebiyatı alanından bir uzmana inceletilmiş, değerler eğitimi uygulamalarına katılan ve formun uygulanacağı grupta yer alan bir grup öğretmen ile maddeler yüz yüze tartışılmıştır. Uzmanlar ve uygulayıcılardan gelen dönütler dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve deneme formu 25 madde olarak hazırlanmıştır.

Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği için yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu tek faktörün toplam varyansın % 40.482'sini açıkladığı belirlenmiştir. Ölçeğin maddelerin faktör yük değerleri .523 ile .765 arasında değişmektedir (Yaşaroğlu, 2014).

3.2 Yöntem

Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tarama araştırması, bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre görece daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalara tarama araştırmaları denir. Tarama araştırmaları genellikle şu üç özelliğe sahiptirler:

- 1- Büyük bir topluluğun bir konuyla ilgili görüşlerinin ya da özelliklerin (inanç, bilgi, tutum, kaygı, ilgi vb.) betimlemesi için, topluluğu temsil edebilecek insanlardan oluşan bir parçası seçilir.
- 2- Araştırma için ihtiyaç duyulan verileri toplama süreci, veri kaynakları olan kişilere yöneltilen sorulara verilen cevaplara dayalıdır.
- 3- Veriler, özelliği betimlenecek topluluğun her bir bireyinden değil, bu topluluğu temsil eden bir parçasından, yani örneklemden toplanır (Büyüköztürk vd, 2008: 177).

3.3 Örneklem Aşamasında Uygulanan Yöntem

Çalışmanın evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Bingöl merkez ilçe sınırları içerisinde yer alan ilköğretim okullarında çalışan sınıf öğretmenleri ve ilköğretim üçüncü sınıfta okuyan öğrenci velileri oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bingöl merkezde bulunan on yedi ilköğretimde çalışan 275 sınıf öğretmeni ile Bingöl merkez ilçede bulunan on yedi ilköğretim okulunun üçüncü sınıflarında okuyan 473 öğrenci velisinden oluşmaktadır. Okulların seçiminde tabakalı örneklem kullanılırken velilerde ise tesadüfi örneklem kullanılmıştır.

Araştırmanın nicel boyutu için örneklem seçiminde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tabakalı örneklemede her bir evren birimi bir ve yalnız bir tabakaya ait olacak ve hiçbir evren birimi açıkta kalmayacak; tabaka içi değişim olabildiğince küçük (homojen), tabakalar arası değişim oldukça büyük (heterojen) kalacak şekilde alt gruplara bölünerek örneklemin her bir tabakadan ayrı ayrı ve birbirinden bağımsız olarak çekildiği örnekleme

yöntemine tabakalı örnekleme adı verilir. Tabakalı örnekleme, evrendeki alt grupların belirlenip bunların evren büyüklüğü içindeki oranlarıyla örnekleme temsili edilmelerini sağlamayı amaçlayan bir örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk vd, 2008: 75).

Tabakalı örnekleme için ilk olarak araştırmanın problemi üzerinde etkili olabileceği düşünülen bir faktöre (değişkene) göre evren içinde homojen alt grupların belirlenmesi gerekir. Her bir alt grup bir tabaka olarak kabul edilir. Bazı çalışmalarda kontrol edilmesi gereken iki veya daha fazla faktör olabilir. Bu durumda tabaka sayısının artacağı muhakkaktır. Daha sonra her bir tabaka için belirlenen örneklem büyüklüğü kadar birimin ayrı ayrı seçimi işlemi izler. Bu aşama, her bir tabaka için basit seçkisiz örnekleme yönteminin uygulanmasıdır (Büyüköztürk vd, 2018: 75).

Tabakalı örneklemden yola çıkılarak Bingöl merkezde bulunan on yedi ilköğretim belirlenmiştir. Bingöl merkezde bulunan on yedi ilköğretim öncelikle sosyo-ekonomik düzeyleri göz önünde bulundurularak sınıflama yapılmıştır. On yedi ilköğretimin altısı yerleşim yerine göre sosyo-ekonomik düzeyi üst seviyede yer alan okullar, altı ilköğretim sosyo-ekonomik olarak orta düzey kalan beş ilköğretim ise sosyo ekonomik düzey olarak alt grubu oluşturan okul olarak sınıflandırılmıştır.

3.4 Anket Aşamasında Uygulanan Yöntem

Bu araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Veri toplama aracının birinci bölümünde öğretmen ve velilerin kişisel bilgileri yer alırken ikinci bölümde ise değerler eğitimi yönelik 22 maddelik tutum ölçeği yer almaktadır. Öğretmen ve velilere uygulanan ölçek aynı madde köklerinden oluşmaktadır. Ölçek 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bingöl merkez ilçede uygulanmıştır.

Ayrıca uygulanan ölçekten sağlıklı veriler elde etmek amacıyla ölçekte yer alan sorular ile ilgili katılımcılar bilgilendirilmiştir.

Toplamda on yedi okuldan öğretmenlerden 275 ölçek doldurulmuştur. Bu ölçeklerin 98'i sosyo-ekonomik olarak üst seviye içerisinde yer alan öğretmen grubundan, 103 ölçek orta düzey olarak belirlenen ilköğretimde çalışan öğretmenlerden, 74 ölçek ise sosyo-ekonomik olarak alt düzeyde yer alan okullarda çalışan öğretmenlerden toplanmıştır. Velilerde dağılım ise şu şekildedir: 135 ölçeğin yerleşim yerleri göz önünde bulundurularak yapılan sınıflamada sosyo-ekonomik olarak üst seviyede yer alan veli grubundan geldiği, 195 ölçeğin sosyo-

ekonomik olarak orta düzeyde yer alan veli grubundan geldiği 153 ölçek ise sosyo-ekonomik olarak düşük seviyede bulunan veli grubundan gelmiştir.

3.5 Verilerin Analizi Aşamasında Uygulanan Yöntem

Öğretmen ve velilerden elde edilen veri toplama araçları araştırmacı tarafından bir ön incelemeden geçirilmiştir. İlk olarak eksik ya da hatalı doldurulan formlar tespit edilerek analizin dışında tutulmuştur. Öğretmenler tarafından doldurulan 275, veliler tarafından doldurulan 453 veri toplama aracının bilgisayara girişi sağlanmıştır.

Veri analizleri SPSS 21.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Alt problem cümlelerine cevap aranmadan önce betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma, çarpıklık) hesaplanmış. Ölçeğin alt boyutlarından alınan puanların çeşitli değişkenler açısından farklılığını test etmede nonparametrik istatistiksel analiz teknikleri kullanılmıştır. Bütün karşılaştırmalarda anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Ölçekte yer alan bazı maddeler (2, 4, 6, 9, 11, 13, 15, 17) olumsuz soru köküne sahip olduğundan bu maddeler tersten kodlanmıştır. Ölçek için her bir maddeye verilen görüş kodları 1 ile 5 arasında değişmektedir. Yine aralıkların eşit olduğu varsayımından yola çıkılarak ortalamalar için puan aralığı katsayısı .80 olarak hesaplanmıştır.

$$\text{Puan Aralığı} = \frac{\text{En Yüksek Değer} - \text{En Düşük Değer}}{5} = \frac{5 - 1}{5} = .80$$

Bu durumda ortalamaların değerlendirme aralığı;

1-1.80: “Kesinlikle Katılmıyorum”

1.81-2.60: “Katılmıyorum”

2.61-3.40: “Orta Derecede Katılıyorum”

3.41-4.20: “Katılıyorum”

4.21-5.00: “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde belirlenmiştir.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine, okullardaki değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü katılıp katılmadıklarına, medeni durumlarına göre değerler eğitimine yönelik tutumlarını öğrenmek amacıyla Mann Whitney U testinden faydalanılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin mezuniyet durumları, okuttukları sınıf düzeylerine, kıdemlerine ve çalıştıkları okulların sosyo-ekonomik

düzeylelerine göre değerler eğitimine yönelik tutumlarını öğrenmek amacıyla Kruskall Wallis testinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın diğer boyutunu oluşturan velilerde; cinsiyet değişkeninde Mann Whitney U testinden; yaş, mezuniyet ve sosyo-ekonomik düzeylelerine göre değerler eğitimine yönelik tutumlarını öğrenmek amacıyla Kruskall Wallis testinden faydalanılmıştır.

4.BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1 Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Bu bölümde öğretmenlerin eğitim durumları, medeni durumları, cinsiyetleri, öğretmenlik mesleğindeki kıdem yılları, öğretmenlerin okuttukları sınıf, değerler eğitimi ile ilgili eğitim alıp almadıkları, okullarda uygulanan değerler eğitiminde gönüllü görev alıp almadıkları gibi değişkenler açısından dağılımları verilmiştir. Bu dağılımlar tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2. Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler	%	N
Cinsiyet		
Erkek	52.7	145
Kadın	47.3	130
Eğitim Durumu		
Lisans	97	267
Yüksek Lisans	3	8
Medeni Hal		
Evli	78.5	216
Bekâr	21.5	59
Kıdem Yılı		
0-4	17.8	49
5-9	26.1	72
10-14	29.8	82
15-19	12.3	34
20-24	4.3	12
25 ve Üzeri	9.5	26
Okuttuğu Sınıf		
1. Sınıf	18.9	52
2. Sınıf	24.3	67
3. Sınıf	29.8	80
4. Sınıf	27	76
Değerler Eğitimi ile İlgili Kurs Alma Durumu		
Evet	25	69
Hayır	75	206
Değerler Eğitiminde Gönüllü Görev Alma Durumu		
Evet	31	86
Hayır	69	189

Tablo. 2 incelendiğinde öğretmenlerin kişisel bilgilerinin çeşitli değişkenlere göre dağılımı görülmektedir. Öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımları 145 erkek (% 52.7) kadın katılımcı sayısının ise 130 (% 47.3) olduğu görülmektedir. Eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde ise öğretmenlerin 267'sinin (% 97) lisans mezunu 8'inin (% 3) ise yüksek lisans mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir değişken ise medeni durumdur. Medeni duruma göre öğretmenlerin 216'sı (%78.5) evli, 59'unun ise (%21.5) olduğu sonucuna varılmaktadır.

Tablo 2'de yer alan diğer bir değişken olan kıdemde ise araştırmaya katılan öğretmenlerden 49'u 0-4 yıllık öğretmen, 72'sinin 5-9 yıllık öğretmen, 82'sinin 10-14 yıllık öğretmen, 34'ünün 15-19 yıllık öğretmen, 12'sinin 20-24 yıllık öğretmen, 26 öğretmenin ise 25 yıl ve üzerinde öğretmen olduğu görülmektedir. Bu bulguya bakıldığında, Bingöl'de görev yapan sınıf öğretmenlerinin daha çok 10-14 yıl ile 5-9 yıl arasında; iki grubun yüzdeleri dikkate alındığında toplam öğretmen sayısının yarısından fazlasını oluşturduğu görülmektedir. Bu da Bingöl'de öğretmen sirkülasyonunun fazla olduğu şeklinde yorumlanabilir. Nitekim 2015 yılındaki ‘‘Başarı Ellerimizde Projesinde (Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü,2016: 96) benzer şekilde Bingöl'deki öğretmen profiline yönelik bir problem durumu olarak ifade edilmiştir. Söz konusu araştırmada öğretmen sirkülasyonu ile ilgili şu ifadeler yer verilmiştir: İlkokul öğrencilerinin yaşları ve durumları dikkate alındığında bir öğretmenin öğrencisini 1. sınıftan alıp 4. sınıfa kadar okutması esas alınmalıdır. Ancak yüksek öğretmen sirkülasyonuna bağlı olarak öğrenciler dönem içerisinde bile öğretmen değiştirebilmektedirler. Bazı bölgelerde ise bir öğrencinin bir yıl içerisinde birkaç defa öğretmen değiştirdiğine tanıklık etmek mümkündür.

Öğretmenlerin okuttuğu sınıflara yönelik değişkende ise 1. sınıfı okutan 52, 2. sınıfı okutan 67, 3. sınıfı okutan 80, 4. sınıfı okutan 76 öğretmen bulunmaktadır. Değerler eğitimi ile ilgili kurs alıp almaması durumuna göre ise; değerler eğitimi ile ilgili kurs alan öğretmen sayısı 69, kurs almayan öğretmen sayısı ise 206 olarak görülmektedir. Değerler eğitimine yönelik seminer veya kurs almayan öğretmenlerin hizmet içi eğitimlere alınarak kurslara tabi tutulmaları, okullardaki değerler eğitimi uygulamalarının daha bilinçli ve verimli bir şekilde yürütülmesine olanak

sağlayabilir. Son değişken ise okullarda değerler eğitimine gönüllü katılıp katılmama değişkenidir. Bu değişkene göre okullarda yürütülen değerler eğitiminde gönüllü olarak görev alan öğretmen sayısı 86, görev alamayanların sayısı ise 189 olduğu görülmektedir.

4.2 Velilere Ait Kişisel Bilgiler

Bu bölümde velilere ait kişisel bilgiler verilmiştir. Velilerin eğitim durumları, buldukları yaşı aralıkları, cinsiyetleri ve sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenler açısından dağılımları tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. *Velilere Ait Kişisel Bilgiler*

Velilere Ait Kişisel Bilgiler	%	N
Cinsiyet		
Erkek	59	285
Kadın	41	198
Eğitim Durumu		
İlköğretim	32	154
Ortaöğretim	36	175
Önlisans	13	61
Lisans	14	70
Yüksek Lisans	3.7	18
Doktora	1.3	5
Yaş Aralığı		
30-40 Yaş Arası	71.4	345
40-50 Yaş Arası	25.8	125
50Yaş ve üzeri	2.8	13

Tablo 3'te velilerin kişisel bilgilerinin çeşitli değişkenlere göre dağılımı görülmektedir. Velilerin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında 295 erkek, 198 kadın katılımcının olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim durumu değişkenine göre incelediğimizde katılımcıların; 154'ü ilköğretim, 175'i ortaöğretim, 61'inin ön lisans, 70'inin lisans, 18'inin yüksek lisans ve 5 katılımcının ise doktora mezunu olduğu görülmektedir. Velilerin eğitim profiline baktığımızda yüksek lisans ve doktora mezunu velilerin olması ölçeğin uygulandığı çevredeki velilerin eğitim profilinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Diğer bir değişken ise yaş değişkenidir. Bu değişkene göre ise; 30-40 yaş aralığında 345 katılımcı, 40-50 yaş aralığında 125 katılımcı, 50 yaş ve üzeri aralıkta ise 13 katılımcının olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan velilerin büyük çoğunluğunun orta yaş grubundan olduğu söylenebilir. Ayrıca araştırmaya katılan velilerin %59'unun erkek, %41'inin kadın katılımcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların; %32'si ilköğretim, %36'sı ortaöğretim, %13'ü ön lisans, %14 lisans, %3.7 yüksek lisans ve %1.3'ünü de doktora mezunu olduğu görülmektedir. Yaş değişkenine göre ise %71.4'ü 30-40 yaş arası, %25.8'i 40-50 yaş arası ve %2.8'ini 50 yaş ve üzeri katılımcının olduğu görülmektedir.

4.3 Öğretmen Grubuna İlişkin Bulgular

4.3.1 Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları

Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla uygulanan ölçekten; elde edilen puanlar betimsel olarak analiz edilmiştir. Madde ortalamaları en yüksek olan ortalamadan başlanarak en düşük olan ortalamaya doğru sıralanmıştır. Analiz sonuçlarına ilişkin bilgiler tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4 Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları

	Öğretmen		
	\bar{x}	SS	N
Değerler eğitiminde öğretmenlerin davranışları önem taşımaz.	4.53	0.87	275
Değerler eğitimi çocuklarımızın geleceği için önemlidir.	4.51	0.77	275
Değerleri yansıtan davranışları takdir ederim.	4.43	0.84	275
Değerler eğitimi çalışmaları öğrenci başarısını olumsuz etkiler.	4.38	0.95	275
İnsanların değerlere uygun davranışlar sergilemesinden rahatsız olurum.	4.32	1.10	275
İnsanları değerler eğitimi hakkında bilgilendirme çalışmaları gereksizdir.	4.30	0.99	275
Çevremizde değerlerin yaşanması ya da yaşanmaması, değerlerin kazanılması açısından önem arz etmez.	4.26	1.00	275
Öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerinde değerler eğitimi çalışmalarına yer vermelerine gerek yoktur.	4.25	0.97	275
Okullarda değerler eğitimine yer verilmesi önemli bir gelişmedir.	4.14	1.00	275
Değerler eğitimi, şiddet vb. toplumsal sorunların çözümünde etkili değildir.	4.11	1.10	275
İnsanların yanlış davranışları değerler eğitimi ile düzeltilemez.	4.02	1.13	275
Değerler eğitimi ile ilgili kitap, dergi, film vb. araç gereçler, başka insanlara da tavsiye edilmelidir.	3.98	1.04	275
Toplumdaki herkes, değerler eğitiminde istekli bir şekilde	3.92	1.10	275

görev almalıdır.			
Değerler eğitimi ile ilgili araç gereçler, kitap, film vb. dikkatimi çekmez.	3.90	1.22	275
Değerler eğitimi ile ilgili yazılı eserleri okumak isterim.	3.89	1.05	275
Değerler eğitimi ile ilgili etkinliklere konferans, seminer vb. başkaları da davet edilmelidir.	3.86	1.10	275
Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara katılmak önemlidir.	3.83	1.09	275
Değerler eğitimi ile ilgili film veya belgesel izlemeyi severim.	3.75	1.18	275
Okuldaki bütün derslerde değerler eğitimi etkinliklerine yer verilmelidir.	3.72	1.09	275
Değerlere uygun yaşamaları için çevremdekileri uyarırım.	3.71	0.97	275
Değerler eğitimi çalışmalarını için para harcarım.	3.15	1.17	275
Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara mecbur olduğum için katılmaktayım.	2.41	1.25	275

Genel Ortalama

3.97

Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla 22 soruluk değerler eğitimi tutum ölçeği uygulanmış: Değerler eğitimi tutum ölçeğinden elde edilen sonuçlar Tablo 3'te sayısal analizlerle beraber verilmiştir. Yirmi iki sorudan oluşan değerler eğitimi tutum ölçeğinde maddelerin sekizi olumsuz soru kökünden oluşmaktadır. Negatif soru köküne sahip olan maddeler tersten kodlanarak analiz yapılmıştır.

Tablo 4'te elde edilen sonuçlara baktığımızda en yüksek ortalamaya sahip olan maddenin "değerler eğitiminde öğretmenlerin davranışları önem taşımaz" maddesinin ortalaması (\bar{x})=4.53 olduğu görülmektedir. Bu maddenin negatif soru köküne sahip olan maddeler içerisinde yer aldığı görülür. Bu madde tersten kodlandığı için maddeyi olumlu soru köküyle belirttiğimizde "değerler eğitiminde öğretmenlerin davranışları önem taşır." olarak ifade edilebilir. (\bar{x})=4.53 ortalama ile en yüksek ortalamaya sahip olan bu maddenin düzey olarak "**Kesinlikle Katılıyorum**" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulgu öğretmenlerin değerler eğitimi açısından rol model olarak görüldüğü şeklinde yorumlanabilir.

En düşük ortalamaya sahip olan maddenin ise (\bar{x})=2.41 ortalama ile "değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara mecbur olduğum için katılmaktayım" maddesinin olduğu görülür. Bu maddenin düzey olarak "**Katılmıyorum**" düzeyinde olduğunu gösterir. Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara mecbur olduğum için katılmaktayım maddesinin düşük ortalamaya sahip olmasının nedenlerinden birinin öğretmenlerin zorunlu olarak belirli toplantılara gönderilmesi,

öğretmenlerin istekleri dışında çeşitli etkinliklere zorlanmaları sonucunda öğretmenlerin bu etkinliklerde görev almaması olarak düşünülebilir.

Tablo 4'ten çıkartılabilecek bir diğer sonuç ise değerler eğitime yönelik tutum ölçeğinde yer alan 22 maddeden 8 maddenin düzey olarak "**Kesinlikle Katılıyorum**", 12 madde ise düzey olarak "**Katılıyorum**" 1 madde "**Orta Derecede Katılıyorum**" kalan 1 maddenin ise "**Katılmıyorum**" düzeyinde olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına bakılarak değerler eğitime ilişkin tutumların genel olarak olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 4'ten elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutum puanlarının ortalamasının (\bar{x})=3.97 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu değer, öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili tutumlarının "**Katılıyorum**" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğu anlamına gelmektedir.

Yaşaroğlu (2014) Bingöl'de uygulamış olduğu çalışmada, sınıf öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin tutumlarının ortalamasını 4.14 "**Katılıyorum**" değerlendirme aralığında bulmuştur. Araştırmanın sonuçları bu araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Ancak bu araştırmanın ortalaması, Yaşaroğlu'nun yaptığı çalışmada çıkan ortalamadan daha düşük çıkmıştır. Araştırmacı, sahada verileri toplarken, öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili bir takım olumsuz yargılarının olduğunu gözlemlemiştir. Değerler eğitimi ile ilgili çalışmalarının gereksiz olduğu, değerlerin değişebildiği ve değerlerin ailede kazandırılacağı gibi ön yargılara sahip olan öğretmenlerle karşılaşmıştır.

Başka bir çalışmada ise Yazıcı (2013) "öğretmenlerin değerler eğitimi çalışmalarına olumlu bakan öğretmenlerin oranını % 73, olumsuz bakan öğretmenlerin oranını ise % 10 nötr olan öğretmenlerin oranını ise %17 olarak belirlemiştir. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalarda öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutumlarının genel itibariyle yakın bir ortalamaya sahip olduklarını söylemek mümkündür.

4.3.2. Cinsiyete Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi

Araştırmada öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında cinsiyete göre bir değişikliğin olup olmadığını öğrenmek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Cinsiyetine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları U- Testi Sonucu

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Erkek	145	132.56	19221.00	8636.000	.231
Kadın	130	144.07	18729.00		

Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet değişkenine göre öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. (U=8636.000; P>.05). Sıra ortalamalarına bakıldığında ise kadın öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalaması (144.07), erkek öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum ortalamaları ise (132.56) olduğu görülmektedir.

Yaşaroğlu (2014) yapmış olduğu çalışmada değerler eğitimine ilişkin öğretmen tutumlarında cinsiyete göre farklılaşmanın olmadığı sonucunu elde etmiştir. Araştırmanın sonucu bu araştırma ile paralellik göstermektedir. Kısaca belirtmek gerekirse öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarında cinsiyet değişkeninin bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.3.3. Okuttuğu Sınıf Düzeyine Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi

Öğretmenlerin “Okuttukları sınıf düzeyine göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarının farklılaşma durumuna ilişkin Kruskal Wallis testi yapılmış; ulaşılan sonuçlar Tablo 6’da sayısal verilerle gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Okuttukları Sınıf Düzeylerine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ort.	sd	x ²	p	Anlamlı Farklılık
1. Sınıf Okutuyorum(1)	52	150.74				
2. Sınıf Okutuyorum(2)	67	126.42	3	4.798	.187	Yok
3. Sınıf Okutuyorum (3)	80	129.89				
4. Sınıf Okutuyorum (4)	76	148.03				

Öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyine göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarının farklılaşma durumuna göre Kruskal Wallis testi sonucu; [$x^2 (3) = 4.798; p > .05$]. Öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyine göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarının anlamlı bir farklılaşma göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise birinci sınıfı okutan öğretmenlerin en yüksek puanı aldıkları görülmektedir. İkinci sırayı dördüncü sınıfı okutan öğretmenler, üçüncü sırayı üçüncü sınıf öğretmenleri son sırayı ise sıra ortalaması en düşük olan ikinci sınıfı okutan öğretmenlerin aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

4.3.4. Kıdeme Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi

“Öğretmenlerin kıdem yılına göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmış; ulaşılan sonuçlar tablo 7’de sayısal verilerle ifade edilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ort.	sd	x ²	p	Anlamlı Farklılık
0-4 (1)	49	163.32				
5-9 (2)	72	139.41				
10-14 (3)	82	125.18				
15-19 (4)	34	145.82	5	10.065	.073	Yok
20-24 (5)	12	101.54				
25 ve Üzeri yıl (6)	26	133.42				

Öğretmenlerin kıdemlerine göre değerler eğitimine ilişkin tutumları Kruskal Wallis testi sonucuna göre; öğretmenlerin kıdemlerine bağlı olarak değerler eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür [$x^2 (5) = 10.065; p > .05$].

Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise birinci sırada en yüksek ortalamaya sahip olan (163.32) 0-4 yıl arası öğretmen grubunun yer aldığı görülmektedir. Sıra ortalaması ikinci olarak (145.82) ile 15-19 yıl arasında öğretmenlik yapan grubun olduğu görülür. Üçüncü sırada ise (139.41) ile 5-9 yıl arasında öğretmenlik yapan grup gelmektedir. Dördüncü sırada ise (133.42) ile 25 yıl ve üzerinde öğretmenlik yapan gruptan oluşmaktadır. Sıra ortalamasında beşinci sırada yer alan grup ise (125.18) ortalama ile 10-14 yıl arasında öğretmenlik yapan öğretmen grubundan oluşmaktadır. Sıra ortalamasında en az ortalamaya sahip olan ise (101.54) ile 20-24 yıl arasında öğretmenlik yapan gruba aittir. Tabloya göre öğretmenlerin çalışma sürelerine bağlı olarak değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin tutumlarında önemli bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşaroğlu (2014) yapmış olduğu çalışmada; öğretmenlerin kıdemlerine göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarının farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada 1-9 yıl arası görev yapan öğretmenler ile 20 yıl ve üzeri çalışan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu durumun sebepleri içerisinde kıdemi fazla olan sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimini yeteri kadar sahiplenmemeleri ya da yeni bir uygulamayı benimsemeye direnç göstermelerini gösterebiliriz.

4.3.5. Değerler Eğitimi ile İlgili Kurs veya Seminer Alma Durumlarına Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi

Araştırmada öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları, kurs veya seminer alma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yanıt bulmak amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının Kurs veya Seminer Alma Durumlarına Göre U-Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Evet	69	154.79	10680.50	5948.50	.043*
Hayır	206	132.38	272269.50		

Analiz sonuçlarına göre değerler eğitimi ile ilgili kurs veya seminer alma durumlarına göre öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür (U=5948.500; p<.05).

Sıra ortalamaları dikkate alındığında değerler eğitimi ile ilgili kurs ya da seminer alan öğretmenlerin, değerler eğitimi ile ilgili kurs ya da seminer almayan öğretmenlere göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu söylenebilir. Bu durum değerler eğitimine ilişkin alınan kurs veya seminerlerin öğretmenler üzerinde olumlu etki bıraktığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca kurs veya seminer alan öğretmenlerin değerleri içselleştirerek yaşamın her alanında bu değerlere yönelik tutum ve davranışlarda bulunmaları, tutumların davranışa dönüştüğünü gösterir. Kurs veya seminer almayan öğretmenlerin ise değerler eğitimine yönelik çalışmaların kurs veya seminer alan öğretmenler tarafından yapılmasını beklemeleri değerler eğitimine yönelik tutumlarının da bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

4.3.6. Okullardaki Değerler Eğitimi Faaliyetlerinde Gönüllü Olarak Görev Alma Durumuna Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi

Araştırmaya katılan öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü olarak görev alıp almadıkları göz önünde bulundurularak değerler eğitimine ilişkin tutumlarında herhangi bir farklılığın olup olmadığını öğrenmek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Değerler Eğitimi Faaliyetlerine Gönüllü Olarak Görev Alma Durumlarına Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının U-Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Evet	86	168.12	14458,00	5537.000	.000*
Hayır	189	124.30	23492		

*p< .05

Araştırma sonuçlarına bakıldığında okuldaki değerler eğitimi etkinliklerinde görev alıp almama durumlarına göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir (U=5537.000;P<.05).

Sıra ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda okuldaki değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü olarak katılan öğretmenlerin puan ortalamasının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Tablodan hareketle değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü

olarak katılan öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının değerler eğitiminde gönüllü olarak görev almayan öğretmenlere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Tabloya bakılarak değerler eğitiminde gönüllü olarak görev alan öğretmenlerin ‘‘değerleri’’ içselleştirdikleri ve bu durumu bir yaşam haline getirdikleri şeklinde yorumlanabilir. Gönüllü olarak değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin sergiledikleri tutumların davranışlarla paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Yazıcı (2013) Bingöl’de yaptığı çalışmasında; değerler eğitimine gönüllü olarak katılan öğretmenlerin %96’sının değerler eğitimiyle ilgili gönüllü çalışmalara katılmaya devam edeceğini belirtirken %3’ünün ise bu nitelikteki çalışmalara katılmayacağını dile getirmektedirler.

4.3.7. Sosyo-ekonomik Düzeye Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi

Öğretmenlerin çalıştıkları okulların sosyo-ekonomik düzeyleri göz önünde bulundurularak değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarını öğrenmek amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmış; ulaşılan sonuçlar Tablo 10’da sayısal veri olarak gösterilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Sosyo Ekonomik Düzeyine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ort.	sd	x²	p	Anlamlı Farklılık
Üst SED (1)	98	146.60				
Orta SED (2)	103	138.86	2	3.014	.222	Yok
Alt SED (3)	74	125.41				

Öğretmenlerin çalıştıkları okulların sosyo ekonomik düzeyine göre Kruskal Wallis testi sonuçlarında; öğretmenlerin çalıştıkları okulların sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır [$x^2(2)=3.014; p>.05$].

Sıra ortalamaları dikkate alındığında birinci sırada en yüksek sıra ortalamasına sahip olan (146.60) sosyo-ekonomik olarak üst düzey grup olarak belirlenen yerleşim yerinde çalışan doksan sekiz öğretmenin bulunduğu grup yer almaktadır. Sıra ortalaması ikinci yüksek olan grup ise (138.86) ortalama ile sosyo-ekonomik düzeyi orta seviye olarak belirlenen yerleşim yerinde çalışan yüz üç öğretmenin yer aldığı gruptur. Sıra ortalaması en düşük olan grubun ise (125.41) ortalama ile sosyo-

ekonomik düzeyi alt düzey olarak belirlenen yerleşim yerinde çalışan yetmiş dört öğretmenin yer aldığı gruptur.

Tablo 10’da öğretmenlerin çalıştıkları okulların sosyo-ekonomik düzeylerine göre değerler eğitime ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık olmamakla beraber; öğretmenlerin çalıştıkları okulların yerleşim yerleri göz önünde bulundurulduğunda sosyo-ekonomik düzeyin artmasına bağlı olarak öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutum puanlarının da arttığı söylenebilir.

4.3.8. Mezuniyet Durumuna Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitime İlişkin Tutumlarının Analizi

Öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarının değişiklik gösterip göstermediğini öğrenmek amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmış; ulaşılan sonuçlar Tablo 11’de analiz edilerek gösterilmiştir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Mezuniyet Durumlarına Göre Değerler Eğitime İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ort.	sd	x ²	p	Anlamlı Farklılık
Lisans (1)	267	137.89	1	0.18	.894	Yok
Yüksek Lisans (2)	8	141.69				

Öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre Kruskal Wallis testi sonuçlarında; öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür [$\chi^2(1)=.018; p>.05$].

Sıra ortalamalarına bakıldığında (141.69) ortalama ile yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutum ortalamalarının en yüksek olduğu görülmektedir. Sıra ortalaması (137.89) olan lisans mezunlarının ise ikinci sırayı aldıkları görülür. Tablo 11’e göre lisans ve yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Ancak yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutum puan ortalamalarının lisans mezunu öğretmenlere oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.3.9. Medeni Duruma Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi

Araştırmada öğretmenlerin medeni durumlarına göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarındaki farklılaşmayı görmek amacıyla Mann Whitney U testi uygulanmış. Elde edilen sonuçlar tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları U-Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Evli	216	138.56	29929.00	8636.000	.231
Bekar	59	135.95	8021.00		

Araştırma sonuçlarına bakıldığında öğretmenlerin medeni durumlarına göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($U=8636.000; p>.05$).

Sıra ortalamalarına bakıldığında evli olan öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum puanlarının ortalaması bekâr olan öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum puanlarının ortalamasından yüksek olduğu söylenebilir. Medeni duruma göre değerler eğitimine yönelik tutum puanlarında bir farklılığın olmadığı sonucu elde edilmiştir.

4.4 Veli Grubuna İlişkin Bulgular

4.4.1 Velilerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi

Velilerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla yirmi iki soruluk değerler eğitimi tutum ölçeği uygulanmış; elde edilen puanlar betimsel olarak analiz edilmiştir. Madde ortalaması en yüksek olan maddeden başlayarak madde ortalaması en düşük olan maddeye doğru sıralanmıştır. Analiz sonuçlarına ilişkin bilgiler detaylı olarak tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Veli Değerler Eğitime İlişkin Tutumları

	\bar{x}	Veli	
		SS	N
Değerler eğitimi çocuklarımızın geleceği için önemlidir.	4.64	0.64	483
Değerler eğitiminde öğretmenlerin davranışları önem taşımaz.	4.43	0.92	483
Değerleri yansıtan davranışları takdir ederim.	4.39	0.92	483
İnsanları değerler eğitimi hakkında bilgilendirme çalışmaları gereksizdir.	4.35	0.86	483
Okullarda değerler eğitimine yer verilmesi önemli bir gelişmedir.	4.30	0.86	483
Öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerinde değerler eğitimi çalışmalarına yer vermelerine gerek yoktur.	4.25	0.93	483
Değerler eğitimi ile ilgili kitap, dergi, film vb. araç gereçler, başka insanlara da tavsiye edilmelidir.	4.25	0.88	483
Değerler eğitimi ile ilgili yazılı eserleri okumak isterim.	4.17	0.94	483
İnsanların değerlere uygun davranışlar sergilemesinden rahatsız olurum.	4.15	1.18	483
Çevremizde değerlerin yaşanması ya da yaşanmaması, değerlerin kazanılması açısından önem arz etmez.	4.13	0.99	483
Değerler eğitimi çalışmaları öğrenci başarısını olumsuz etkiler.	4.09	1.17	483
Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara katılmak önemlidir.	4.08	0.95	483
Toplumdaki herkes, değerler eğitiminde istekli bir şekilde görev almalıdır.	4.06	0.97	483
İnsanların yanlış davranışları değerler eğitimi ile düzeltilemez.	4.06	1.06	483
Değerler eğitimi ile ilgili etkinliklere konferans, seminer vb. başkaları da davet edilmelidir.	4.01	0.97	483
Değerlere uygun yaşamaları için çevremdekileri uyarırım.	3.93	0.95	483
Okuldaki bütün derslerde değerler eğitimi etkinliklerine yer verilmelidir.	3.91	1.06	483
Değerler eğitimi, şiddet vb. toplumsal sorunların çözümünde etkili değildir.	3.84	1.34	483
Değerler eğitimi ile ilgili film veya belgesel izlemeyi severim.	3.83	1.04	483
Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara mecbur olduğum için katılmaktayım.	3.80	1.11	483
Değerler eğitimi ile ilgili araç gereçler, kitap, film vb. dikkatimi çekmez.	3.73	1.19	483
Değerler eğitimi çalışmaları için para harcarım.	3.33	1.17	483
Genel Ortalama	4.08		

Araştırmaya katılan velilerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla 22 soruluk değerler eğitimi tutum ölçeği uygulanmış: Değerler eğitimi tutum ölçeğinden elde edilen sonuçlar Tablo 13'te sayısal analizlerle beraber verilmiştir. Yirmi iki sorudan oluşan değerler eğitimi tutum ölçeğinde maddelerin sekizi olumsuz soru kökünden oluşmaktadır. Negatif soru köküne sahip olan maddeler tersten kodlanarak analiz edilmiştir.

Elde edilen analiz sonuçlarına göre; velilerin değerler eğitimine ilişkin tutum ortalamalarının (\bar{x})=4.08 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu değer, velilerin değerler eğitimi ile ilgili tutumlarının "**Katılıyorum**" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara bakarak velilerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarının olumlu olduğunu ifade edebiliriz. En yüksek ortalamaya sahip olan maddenin "değerler eğitimi çocuklarımızın geleceği için önemlidir" maddesinin (\bar{x})=4.64 ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu düzey "**Kesinlikle Katılıyorum.**" düzeyine denk gelmektedir. Analiz sonuçlarına göre en düşük ortalamaya sahip olan maddenin ise (\bar{x})=3.33 ortalama ile "**Katılıyorum**" düzeyinde olan "değerler eğitimi çalışmaları için para harcarım" maddesinin olduğunu belirtmek gerekir. Tutum ve davranışlar arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu durumu tutumların her zaman davranışlara dönüşmeyeceği şeklinde yorumlamak mümkündür. Tutumların kuvvetlilik derecesi davranışları belirlemektedir. Kısacası tutum ile davranış arasında sıkı bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Ancak tutum ile davranış arasındaki bu ilişki güçlü değilse tutum davranışlara dönüşmeyebilmektedir.

Tablo 13'te velilerin değerler eğitimine ilişkin tutum ortalamalarına bakıldığında yirmi iki maddeden oluşan tutum ölçeğindeki yedi maddenin ortalama olarak (\bar{x})=4.20 ile 5.00 arasında yer alması ve bu düzeyin "**Kesinlikle Katılıyorum**" düzeyinde olması ayrıca on dört maddenin ortalama olarak (\bar{x})=3.41 ile 4.20 arasında olması ve düzey olarak "**Katılıyorum**" düzeyinde olması kalan diğer bir maddenin ise ortalama olarak (\bar{x})=2.61 ile 3.40 arasında olması ve düzey olarak "**Orta Derecede Katılıyorum**" düzeyinde olmasını genel anlamda velilerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarının olumlu olduğunu söylemek mümkündür.

4.4.2 Cinsiyete Göre Velilerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi

Araştırmada velilerin cinsiyet durumlarına göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçları tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Velilerin Cinsiyetine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları U-Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Erkek	285	241.30	68771.50	28016.500	.895
Kadın	198	243.00	48114.50		

Velilerin cinsiyet dağılımları göz önünde bulundurularak yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına bakıldığında; velilerin cinsiyet değişkenine bağlı olarak değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir (U=28016.500; P>.05).

Velilerin değerler eğitimine yönelik tutumları üzerinde cinsiyet değişkeninin bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan kadın ve erkek velilerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir.

4.4.3 Sosyo-ekonomik Düzeye Göre Velilerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi

Velilerin buldukları yerleşim yerleri göz önünde bulundurularak sosyo-ekonomik düzeylere göre sınıflama yapılmıştır. Yapılan sınıflamada sosyo-ekonomik olarak üç sınıf belirlenmiştir. Bu sınıflar: Sosyo-ekonomik düzeyi üst seviye olan, sosyo-ekonomik düzeyi orta seviye olan ve sosyo ekonomik düzeyi alt olarak belirlenmiştir. Sosyo-ekonomik seviyeye bağlı olarak velilerde, değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumların farklılık gösterip göstermediğini öğrenmek amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmış; ulaşılan sonuçlar Tablo 15’te sayısal veri olarak gösterilmiştir.

Tablo 15. Velilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ort.	sd	x²	p	Anlamlı Farklılık
Üst SED (1)	135	285.67				Var
Orta SED (2)	195	227.48				1-3
Alt SED (3)	153	221.97	2	18.496	.000*	1-2

P<.05*

Velilerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre yapılan Kruskal Wallis testi sonuçlarında; velilerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür [$x^2(2)=18.496;p<.05$].

Sıra ortalamalarına bakıldığında ise sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan sınıfın en yüksek sıra ortalamasına (285.67) sahip olduğu, sıra ortalaması ikinci olarak sosyo-ekonomik düzeyin orta düzeyde olduğu sınıfın (227.48) ortalama ile ikinci sırada yer aldığı üçüncü sırada ise sıra ortalaması (221.97) olan sosyo-ekonomik düzeyi alt seviyede yer alan sınıfın yer aldığı görülmektedir. Tablo 14'e bakılarak sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan velilerin sosyo-ekonomik düzeyi orta ve alt seviyede yer alan veli grubuna göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu söylenebilir.

Hangi gruplar arasında farklılaşmanın olduğunu belirlemek amacıyla ikili gruplar arasında Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda sosyo ekonomik düzey olarak üst düzeyde yer alan veli grubu ile sosyo-ekonomik olarak alt düzeyde yer alan veli grupları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan veliler ile sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan veliler arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkili farklılaşmaların sosyo-ekonomik düzey olarak üst düzeyde yer alan veli grubunun lehine olduğu söylenebilmektedir. Ancak değerler eğitimine ilişkin en güçlü tutuma sahip olan veli grubunun sosyo ekonomik olarak üst düzeyde yer alan velilerin olduğu tablodan çıkarılabilir.

4.4.4 Mezuniyet Durumuna Göre Velilerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Analizi

Araştırmaya katılan veliler mezun oldukları okul türüne göre gruplandırılarak araştırma ile ilgili çeşitli bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ulaşılmaya çalışılan sonuçlardan biri de velilerin mezuniyet durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarında bir farklılaşmanın olup olmadığını öğrenmektir. Bu amaçla Kruskal Wallis testi yapılmış; ulaşılan sonuçlar Tablo 16'dasayısal veri olarak gösterilmiştir.

Tablo 16. Veli Mezuniyet Durumuna Göre Değerler Eğitimine İlişkin Tutumları Kruskal Wallis Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ort.	sd	x ²	p	Anlamlı Farklılık
İlköğretim(1)	154	220.11				Var
Ortaöğretim(2)	175	240.79				1-4
Ön lisans(3)	61	242.39				1-5
Lisans(4)	70	270.36	5	12.855	.025*	2-5
Yüksek Lisans(5)	18	322.56				3-5
Doktora(6)	5	266.80				

P<.05*

Velilerin mezuniyet durumlarına göre yapılan Kruskal Wallis testi sonuçlarına bakıldığında; velilerin eğitim durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür.

[$x^2(5)=12.855;p<.05$].

Tablo 15'da sıra ortalamalarına bakıldığında en yüksek puan ortalaması ile (322.56) yüksek lisans mezunu veli grubunun olduğu görülür. Sıra ortalaması ikinci olarak yüksek olan grubun (270.36) ortalama ile lisans mezunu velilerden oluştuğu, sıra ortalaması üçüncü yüksek olan grubun ise (266.80) ortalama ile doktora mezunu olan veliler olduğu, sıra ortalamasına göre dördüncü sırada yer alan grubun ise (242.39) ortalama ile ön lisans mezunu velilerin yer aldığı, beşinci sırada ise (240.79) ortalama ile ortaöğretim mezunu velilerin yer aldığı sıra ortalamasına göre son sırada yer alan grup ise (220.11) ortalama ile ilköğretim mezunu olan velilerin olduğu görülmektedir.

Anlamli farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için ikili gruplar arasında Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Uygulan test sonucunda; lisans mezunu olan veliler ile ilköğretim mezunu olan veliler arasında farklılaşmanın olduğu; farklılaşmanın lisans mezunu olan velilerin lehine olduğu, ilköğretim mezunu olan veliler ile yüksek lisans mezunu olan veliler arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu bu farklılaşmanın yüksek lisans mezunu olan velilerin lehine olduğu, ortaöğretim mezunu olan veliler ile yüksek lisans mezunu olan veliler arasında farklılaşmanın olduğu bu farklılaşmanın yüksek lisans mezunu olan velilerin lehine olduğu, ayrıca ön lisans mezunu olan veliler ile yüksek lisans mezunu olan veliler arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu bu farklılaşmanın yüksek lisans mezunu olan velilerin lehine olduğu görülmüştür. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda veliler içerisinde değerler eğitime yönelik en olumlu tutuma sahip velilerin yüksek lisans mezunu olan velilerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.4.5 Yaşa Göre Velilerin Değerler Eğitime İlişkin Tutumlarının Analizi

Velilerin değerler eğitime ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla buldukları yaş aralığı göz önünde bulundurularak Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Uygulanan test sonucunda elde edilen bulgular tabloya dönüştürülmüştür. Test sonucunda ulaşılan bulgular Tablo 17’de sayısal verilerle gösterilmiştir.

Tablo 17. Yaşa Göre Veli Değerler Eğitime İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ort.	sd	x ²	p	Anlamli Farklılık
30-40 Yaş Aralığı(1)	345	252.66				
40-50 Yaş Aralığı(2)	125	219.54				1-2
50 Yaş ve Üzeri(3)	13	175.08	2	8.243	.016*	

P<.05*

Velilerin buldukları yaş aralığına göre yapılan Kruskal Wallis testi sonuçlarına bakıldığında; velilerin buldukları yaş aralığına göre değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarının farklılık gösterdiği görülmüştür.

$[x^2 (2)=8.243;p<.05]$.

Tablo 17'ye göre; sıra ortalaması en yüksek olan grubun "otuz-kırk" yaş grubu olduğu, ikinci olarak sıra ortalamasının yüksek olduğu grubun ise "kırk-elli" yaş aralığında bulunan veli grubuna aittir. Sıra ortalaması en düşük olan grup ise elli yaş ve üzeri olan grubun olduğu görülür.

Uygulan test sonucunda; 30-40 yaş arasında yer alan veli grubu ile 40-50 yaş arasında yer alan veli grubu arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Bu farklılaşma 30-40 yaş arasında bulunan veli grubunun lehinedir. 30-40 yaş arasında yer alan veli grubunun değerler eğitime yönelik tutumları 40-50 yaş arasında yer alan veli grubunun değerler eğitime yönelik tutumlarından daha olumlu olduğu söylenebilmektedir.

4.5 Öğretmen ve Veli Gruplarına İlişkin Bulguların Karşılaştırılması

Veli ve öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla her iki katılımcı grubuna yirmi iki soruluk değerler eğitimi tutum ölçeği uygulanmış; ölçekte yer alan maddelerden sekizi tersten kodlanarak analiz edilmiştir. Uygulan ölçekte velilerin ve öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır. Karşılaştırma yapılırken ortak değişkenler göz önünde bulundurulmuştur. Karşılaştırma sonucunda elde edilen sonuçlar analiz edilerek, analiz sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18. Öğretmen ve Veli Gruplarına İlişkin Bulguların Karşılaştırılması

	Öğretmen			Veli		
	\bar{x}	SS	N	\bar{x}	SS	N
Değerler eğitimi çocuklarımızın geleceği için önemlidir.	4.53	0.87	275	4.64	0.64	483
Değerler eğitiminde öğretmenlerin davranışları önem taşımaz.	4.51	0.77	275	4.43	0.92	483
Değerleri yansıtan davranışları takdir ederim.	4.43	0.84	275	4.39	0.92	483
Değerler eğitimi çalışmalarını öğrenci başarısını olumsuz etkiler.	4.38	0.95	275	4.35	0.86	483
İnsanların değerlere uygun davranışlar sergilemesinden rahatsız olurum.	4.32	1.10	275	4.30	0.86	483
İnsanları değerler eğitimi hakkında bilgilendirme çalışmaları gereksizdir.	4.30	0.99	275	4.25	0.93	483
Çevremizde değerlerin yaşanması ya da yaşanmaması, değerlerin kazanılması açısından önem arz etmez.	4.26	1.00	275	4.25	0.88	483
Öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerinde değerler eğitimi çalışmalarına yer vermelerine gerek yoktur.	4.25	0.97	275	4.17	0.94	483
Okullarda değerler eğitimine yer verilmesi önemli bir gelişmedir.	4.14	1.00	275	4.15	1.18	483
Değerler eğitimi, şiddet vb. toplumsal sorunların çözümünde etkili değildir.	4.11	1.10	275	4.13	0.99	483
İnsanların yanlış davranışları değerler eğitimi ile düzeltilemez.	4.02	1.13	275	4.09	1.17	483
Değerler eğitimi ile ilgili kitap, dergi, film vb. araç gereçler, başka insanlara da tavsiye edilmelidir.	3.98	1.04	275	4.08	0.95	483
Toplumdaki herkes, değerler eğitiminde istekli bir şekilde görev almalıdır.	3.92	1.10	275	4.06	0.97	483
Değerler eğitimi ile ilgili araç gereçler, kitap, film vb. dikkatimi çekmez.	3.90	1.22	275	4.06	1.06	483
Değerler eğitimi ile ilgili yazılı eserleri okumak isterim.	3.89	1.05	275	4.01	0.97	483
Değerler eğitimi ile ilgili etkinliklere konferans, seminer vb. başkaları da davet edilmelidir.	3.86	1.10	275	3.93	0.95	483
Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara katılmak önemlidir.	3.83	1.09	275	3.91	1.06	483
Değerler eğitimi ile ilgili film veya belgesel izlemeyi severim.	3.75	1.18	275	3.84	1.34	483
Okuldaki bütün derslerde değerler eğitimi etkinliklerine yer verilmelidir.	3.72	1.09	275	3.83	1.04	483
Değerlere uygun yaşamaları için çevremdekileri uyarırım.	3.71	0.97	275	3.80	1.11	483
Değerler eğitimi çalışmalarını için para harcarım.	3.15	1.17	275	3.73	1.19	483
Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara mecbur olduğum için katılmaktayım.	2.41	1.25	275	3.33	1.17	483
Genel Ortalama	3.97			4.08		

Tablo 18'e göre elde edilen sonuçlara bakıldığında; değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen ve velilerin tutum ortalamaları öğretmenlerde ortalama olarak (\bar{x})=3.97 iken velilerde bu ortalamanın (\bar{x})=4.08 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu düzeyin (\bar{x})=3.41 ile (\bar{x})=4.20 arasında yer aldığı görülmektedir. Bu düzey sözel olarak ifade edildiğinde ise "**Katılıyorum**" olarak ifade edilebilir. Kısacası hem öğretmenlerin hem de velilerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarının olumlu olduğu söylenebilir.

Değerler eğitimi tutum ölçeğinde yer alan yirmi iki maddelik ölçekte en yüksek madde ortalamasının hem öğretmenlerde hem de velilerde "değerler eğitimi çocuklarımızın geleceği için önemlidir" maddesinin olduğu görülmektedir.

Öğretmen ve velilerde en düşük ortalamaya sahip olan maddenin "değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara mecbur olduğum için katılmaktayım" maddesinin olduğu görülür. Öğretmenlerde bu ortalama (\bar{x})=2.41 iken velilerde ise bu ortalamanın (\bar{x})=3.33 olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu düzeyin öğretmenlerde "**Katılmıyorum**" düzeyine denk geldiği, velilerde ise "**Orta Derece Katılıyorum**" düzeyine denk geldiği görülmektedir. Bu bilgilere göre gönüllü bir şekilde seminer veya toplantılara katılmayan bireylerden istenen davranışları göstermelerini beklemenin doğru olmadığını belirtmek gerekmektedir. Bireyler ancak benimsemiş oldukları düşünceleri davranışlara dönüştürmektedirler. Yani belli bir tutuma sahip olan bireyler bu tutumlarını davranışa dönüştürebilmektedirler. Tablo 18'den çıkarılabilecek bir diğer sonuç ise velilerin değerler eğitimi çalışmalarını için öğretmenlere göre daha fazla harcama yaptıklarını belirtmeleridir.

Tablo 18'nin sonuçlarına bakıldığında değerler eğitimine yönelik tutum ortalamalarının öğretmenlerde (\bar{x})=3.97 velilerde (\bar{x})= 4.08 olduğu görülür. Bu düzey " Katılıyorum" seviyesine denk geldiği söylenebilir. Kısacası öğretmen ve velilerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarının olumlu olduğunu söylemek mümkündür. Hangi gruplar arasında farklılaşmanın olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonucunda elde edilen veriler 19'da gösterilmiştir.

Tablo 19. Veli ve Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının U-Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öğretmen	275	332.93	91555.00	53605.00	.000*
Veli	483	406.02	196106.00		

Uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; veliler ile öğretmenler arasında değerler eğitime yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılaşmaya baktığımızda farklılaşmanın velilerin lehine olduğunu görmekteyiz.

Sıra ortalamalarına bakıldığında öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutum puanlarının ortalaması (\bar{x})=332.93 iken velilerin değerler eğitime ilişkin tutum puanlarının ortalaması (\bar{x})=406.02 olduğu görülmektedir (U=53605.00; P<.05).

Tabloda p değerine bakıldığında bu değer;000 olduğu söylenebilmektedir. Çıkan p değerine göre veliler ile öğretmenler arasında değerler eğitime yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılaşmanın olduğu bu farklılaşmanın veliler lehine olduğu ifade edilebilmektedir. Kısaca belirtmek gerekirse velilerin değerler eğitime ilişkin tutumlarının öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutumlarından daha olumlu olduğunu söyleyebiliriz. Bu farklılaşmaların hangi değişkene bağlı olduğunu öğrenmek için öğretmen ve veli gruplarına ilişkin değerlendirilmeler karşılaştırmalı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

4.5.1 Öğretmen ve Velilerin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerler Eğitimi Tutumlarının Karşılaştırılması

Öğretmen ve velilere uygulanan değerler eğitimi tutum ölçeğinin değerlendirilmesi yapılırken belli öncüller göz önünde bulundurularak değerlendirmeler yapılmıştır. Karşılaştırma yapılırken ortak olan üç değişkene göre karşılaştırma yapılmıştır. Ortak olan bu üç değişken, mezuniyet durumu, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeydir. Öğretmenlerin ve velilerin değerler eğitime ilişkin tutumları bu üç değişkene göre ayrı ayrı bir şekilde analiz edilmiştir.

Öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre Kruskal Wallis testi yapılmış. Yapılan test sonucunda; öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Ancak velilerde ise mezuniyet durumlarına göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür.

Hangi ikili gruplar arasında farklılaşmanın olduğunu öğrenmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış, uygulanan test sonuçlarında; ilköğretim mezunu olan veliler ile lisans mezunu olan veliler arasında lisans mezunu olan velilerin lehine bir farklılaşmanın olduğu, ilköğretim mezunu olan veli grubu ile yüksek lisans mezunu olan veli grubu arasında farklılaşmanın olduğu bu farklılaşmanın yüksek lisans mezunu olan veli grubunun lehine olduğu, ayrıca ortaöğretim mezunu veli grubu ile yüksek lisans mezunu olan veli grubu arasında farklılaşmanın olduğu bu farklılaşmanın yüksek lisans lehine olduğu görülmektedir. Veli grubunda değerler eğitimine yönelik tutumlara bakıldığında; değerler eğitimine ilişkin tutumlarda en duyarlı veli grubunun yüksek lisans mezunu olan velilerin olduğu söylene bilinmektedir.

Elde edilen sonuçlara bakıldığında öğretmenlerde eğitim değişkenine bağlı olarak değerler eğitime yönelik tutum puanlarının bir değişiklik göstermediği, velilerde ise eğitim değişkenine bağlı olarak değerler eğitime yönelik tutumların farklılaştığı görülmüştür.

Öğretmenlerin çalıştıkları okulların sosyo-ekonomik düzeylerine göre değerler eğitime yönelik tutumlarında herhangi bir farklılık yokken velilerin buldukları yerleşim yerlerinin sosyo ekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür.

Velilerin buldukları yerleşim yerlerine bakılarak sosyo ekonomik düzeylerine göre sınıflama yapılmıştır. Yapılan sınıflamada Bingöl'de bulunan mahallelerin sosyo-ekonomik düzeyleri göz önünde bulundurulmuştur. Yerleşim yerleri sosyo-ekonomik olarak üst düzey, orta düzey ve alt düzey olarak sınıflandırılmıştır. Yapılan bu sınıflamaya göre değerler eğitime ilişkin tutumlarda farklılaşmanın olup olmadığını öğrenmek için Kruskal Wallis testi yapılmış; testte ulaşılan sonuçlara göre velilerin değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarında önemli ölçüde farklılığın olduğu görülmüştür.

Bu farklılaşmanın hangi ikili gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi uygulanmış, uygulanan test sonucunda 1-3 ve 1-2 arasında farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik olarak üst sınıfta yer alan veli grubu ile ekonomik olarak alt sınıfta yer alan veli grubu arasında farklılaşmanın olduğu bu farklılaşmanın ekonomik olarak üst sınıfta yer alan grubun lehine olduğu görülmüştür. Ayrıca ekonomik olarak üst sınıfta yer alan veli grubu ile ekonomik olarak orta sınıfta yer alan veli grubun arasında farklılaşmanın olduğu bu farklılaşmanın ekonomik olarak üst sınıfta yer alan veli grubunun lehine olduğu belirtilebilir.

Öğretmen ve veliler arasında ortak olan bir diğer değişken ise cinsiyettir. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre cinsiyet değişkenine göre öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Velilerde de cinsiyet değişkenine göre değerler eğitimi uygulamalarına yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre değerler eğitimi uygulamalarına yönelik veli ve öğretmenlerin tutumlarında cinsiyet değişkeninin bir etkisi olmadığı görülmüştür.

5.BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 SONUÇLAR

Öğretmen ve velilerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Çalışma Bingöl merkez ilçede bulunan 17 ilköğretimde çalışan sınıf öğretmenlerini ve bu okulların üçüncü sınıflarında okuyan öğrenci velilerini kapsamaktadır. Öğretmenlerin ve velilerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bu çalışmada elde edilen sonuçları şu şekilde açıklayabiliriz:

Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum puanlarının ortalaması (\bar{x})=3.97 olarak belirlenmiştir. Bu ortalama ile öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin tutumlarının ‘‘Katılıyorum’’ düzeyinde olduğunu göstermektedir. Öğretmenler değerler eğitimi faaliyetlerinin olumlu olduğunu belirtmişler.

Cinsiyete göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı, öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyine göre değerler eğitimine yönelik tutumlarında anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Öğretmenlerin kıdemlerine göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarının farklılaşmadığı, değerler eğitimi ile ilgili kurs veya seminer alan öğretmenlerin kurs veya seminer almayan öğretmenlere göre tutumlarının daha olumlu olduğu değerler eğitimi ile ilgili kurs veya seminer alan öğretmenlerin değerler eğitimine daha olumlu baktıkları, okullardaki değerler eğitimi faaliyetlerinde gönüllü olarak görev alan öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerinde gönüllü olarak görev almayan öğretmenlere göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu, ayrıca değerler eğitimine gönüllü olarak katılan öğretmenlerin gönüllü olarak katılmayan öğretmenlere göre tutum puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bir diğer sonuç ise öğretmenlerin çalıştıkları okulların buldukları çevrenin sosyo-ekonomik durumuna göre değerler eğitimine yönelik tutumlarında bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre de değerler eğitimine yönelik tutumlarında bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin medeni durumlarına göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada velilerin değerler eğitimine ilişkin tutumları ile ilgili sonuçları şu şekilde açıklayabiliriz: Velilerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalaması(\bar{x})=4.08 olduğu, bu düzeyin ise “katılıyorum” düzeyinde olduğu sonucu elde edilmiştir.

Elde edilen sonuçlardan bir diğeri de değerler eğitimi faaliyetlerinin olumlu olduğu, değerler eğitimi faaliyetlerinin sürdürülmesinin gerekli görüldüğü sonucudur. Velilerin cinsiyetlerine göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarının farklılaşmadığı, velilerin buldukları çevrenin sosyo-ekonomik durumlarına göre ise değerler eğitimine ilişkin tutumlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı, bu farklılaşmanın sosyo-ekonomik düzey olarak üst seviyede yer alan velilerin lehine olduğu, sosyo-ekonomik olarak üst düzeyde bulunan velilerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarının sosyo-ekonomik olarak alt seviyede ve orta seviyede yer alan velilere göre daha olumlu olduğu görülmüştür.

Elde edilen sonuçlardan bir diğeri ise velilerin mezuniyet durumlarına göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılaşmanın olduğudur. Bu farklılaşmanın ilköğretim ile lisans, ilköğretim ile yüksek lisans, ortaöğretim ile yüksek lisans ve önlisans ile yüksek lisans mezunu veliler arasında olduğu görülmüştür. Ayrıca yüksek lisans mezunu olan velilerin değerler eğitimine karşı en duyarlı olan veli grubu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Velilerin buldukları yaş aralığına göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu, bu farklılaşmanın 30-40 yaş arasında yer alan velilerin lehine olduğu, 30-40 yaş aralığında yer alan veli grubunun değerler eğitimine daha duyarlı olduğu elde edilen sonuçlardandır. Değerler eğitimine en az duyarlı olan veli grubunun ise 50 yaş üzerinde olan velilerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Veli ve öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarını öğrenmek amacıyla yapılan karşılaştırma sonucunda ise şu sonuçlara ulaşılmıştır: Uygulanan 22 soruluk değerler eğitimi ölçeğinde öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutum puanlarının ortalaması (\bar{x})=3.97 iken velilerin değerler eğitimine ilişkin tutum puan ortalaması (\bar{x})=4.08 olduğu, öğretmenlerde en yüksek ortalamaya sahip maddenin; öğretmen davranışlarının değerler eğitiminde önemli olduğu maddesiyken velilerde ise en yüksek maddeye sahip olan maddenin değerler eğitimi çocukların geleceği için önemli olduğu maddesidir. Elde edilen bir diğeri sonuç ise “değerler eğitimi için para

harcarım’’ madde ortalamasının öğretmenlerde daha düşük çıkmasıdır. Yani öğretmenlerin velilere göre değerler eğitimi için daha az para harcadıklarını belirtmeleridir.

Öğretmen ve veli grupları arasında ortak olan değişkenlerde: öğretmenlerin eğitim durumlarında değerler eğitimine ilişkin tutumlarında bir farklılaşma olmadığı halde velilerde önemli bir farklılaşmanın olduğu, öğretmenlerde çalıştıkları okulların sosyo-ekonomik düzeylerine göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarında anlamlı farklılık bulunmazken velilerde ise anlamlı bir farklılaşmanın olduğu, ayrıca öğretmen ve veli grubunda cinsiyet değişkenine bağlı olarak bir farklılaşma olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Sonuç olarak öğretmen ve veliler değerler eğitimi uygulamaları için şunları belirtmişler: Öğretmen davranışlarının değerleri kazandırmada etkili olduğu, değerler eğitimi çocukların geleceği için önem arz ettiği, değerler eğitimi çalışmalarının çocukların başarıları olumsuz yönde etkilemediğini, insanların değerlere uygun davranışlar sergilemesi gerektiğini ve insanların değerler eğitimi ile ilgili bilgilendirilmesinin gerekli olduğu gibi görüşleri belirtmişler. Bunların yanında çevremizde değerlerin yaşanmasının ya da yaşanmamasını değerlerin kazandırılmasında önemli olduğu, öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerinde değerler eğitimi çalışmalarına yer vermelerinin uygun olacağı, değerler eğitimi, şiddet vb. toplumsal olayların çözümünde etkili olduğu, okullarda değerler eğitimine yer verilmesinin önemli bir gelişme olduğu ve insanların yanlış davranışlarının değerler eğitimi ile düzeltilebileceği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

5.2 ÖNERİLER

5.2.1 Uygulamacı İçin Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular, ulaşılan sonuçlar göz önünde bulundurularak uygulayıcı için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- 1- Öğretmen davranışlarının değerler eğitiminde önemli olduğu sonucu göz önünde bulundurularak sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili kurs veya seminerler almaları sağlanarak öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik farkındalıkları arttırılabilir.
- 2- Değerlerin daha iyi kazandırılabilmesi için okullarda değerler ile ilgili materyaller desteklenmelidir. Bu bağlamda değerler eğitimi ile ilgili çizgi film, broşür, kitap vb materyaller hazırlanıp okullara gönderilebilir.
- 3- Ortalaması en düşük maddelerin değerler eğitimi ile ilgili toplantılara katılma ve değerler eğitimine yönelik para harcama olduğu sonucundan; değerler eğitimine yönelik kurs veya seminerlerin daha eğlenceli hale getirilerek öğretmenlerin kurslara katılımları özendirilebilir.
- 4- Değerler eğitiminin amaçlarına ulaşılabilmesi için olumlu davranış gösteren öğrencilerin ödüllendirilmesi olumsuz davranışların ise değiştirilmesi.
- 5- Okullardaki derslerde değerler eğitimi ile ilgili etkinliklere daha fazla yer verilebilir.
- 6- Değerler eğitimine karşı öğretmen ve velilerin daha duyarlı olmaları için; değerler eğitimi ile ilgili kitap ve dergiler daha ilgi çekici hale getirilebilir.
- 7- Öğrencilere değerleri kazanabilecekleri ortamlar oluşturulmalıdır.

5.2.2 Araştırmacılar İçin Öneriler

İlköğretimde çalışan öğretmenlerin ve velilerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarını araştırmak isteyen araştırmacılar için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- 1- Değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşleri ile ilgili birçok araştırma olmasına rağmen velilerin değerler eğitimine yönelik tutumlarına yönelik araştırma sayısının yeterli olmadığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda farklı örneklem gruplarında benzer araştırmalar yapılabilir.
- 2- Eğitim programlarında eksik ya da yeteri kadar işlenmeyen değerlerin olası sonuçlarına yönelik araştırmalar yapılabilir.

- 3- Konu ile ilgili yapılacak araştırmalarda öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri alınarak karşılaştırmalar yapılmalıdır.
- 4- Sosyo-ekonomik düzey ile değerler arasında ilişkinin olup olmadığı araştırılabilir.
- 5- Araştırma sonucunda velilerin değerler eğitime ilişkin tutumları; sosyo-ekonomik düzeye, eğitim durumuna ve yaşa göre farklılaşmanın olduğu sonucu elde edilmiştir. Sadece bu değişkenler göz önünde bulundurularak çeşitli araştırmalar yapılabilir.
- 6- Değerler eğitimi ile ilgili kurs ya da seminer alma ve değerler eğitimi faaliyetlerine gönüllü katılmanın neden değerler eğitime ilişkin tutumları olumlu etkilediği araştırılabilir.
- 7- Bu çalışmada ilköğretimde çalışan öğretmen ve bu okullarda okuyan öğrenci velilerinin değerler eğitime yönelik tutumları araştırılmıştır. Benzer çalışmalar ortaöğretimde çalışan öğretmen ve bu okullarda okuyan öğrenci velilerine yönelik olabilir. Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik velilerde sosyo-ekonomik duruma göre önemli bir farklılaşmanın olduğu sonucundan hareketle sosyo-ekonomik düzeylere göre araştırmalar yapılabilir.
- 8- İlköğretimde çalışan öğretmenler ile ortaöğretimde çalışan öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları karşılaştırmalı bir şekilde araştırılabilir.

KAYNAKÇA

AKTEPE, Vedat, YEL, Selma, (2009),*İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği*, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*,7 (3), 607-622.

ATEŞ, Fatih, *İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim ve Denetim Anabilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2013.

AYDIN, M. Zeki, (2010), *Okulda Değerler Eğitimi*, *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl, 6, Sayı, 8.

BAHÇE, Arzu, *Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Konya, 2010.

BALCI, F.Ayşe, YANPARYELKEN, Tuğba, (2010), *İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Kavramına Yükledikleri Anlamlar*, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,39, 81-90.

BALCI, F. Ayşe, YANPARYELKEN, Tuğba, (2013),*İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değerler Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri*, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 195-213.

BAŞ, Gökhan, BEYHAN, Ömer, (2012), *Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10 (24), 55-77.

Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü, *Başarı Ellerimizde Projesi*, (*Araştırma Raporu ve Eylem Planı*), Bingöl, 2016.

BULUT, Sevilay, *Atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri*, *Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Trabzon, 2011.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, AYGÜN, Özcan, ÇAKMAK KILIÇ Ebru, KARADENİZ, Şirin,(2008), *Bilimsel araştırma yöntemleri*, 21. Baskı, Ankara, Pegem yayınları.

ÇAKIROĞLU, Aslıhan Esra, *Değerler Etkisinde Korku Kültürünün Etkisi*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu,2013.

ÇANKIRILI, Ali, (2015), *Ailede ve Okulda Değerler Eğitimi*, 1. Baskı, İstanbul, Zafer Yayınları.

FİDAN, Nurettin, (2012), *Okulda öğrenme ve öğretme*, 3. Baskı, Ankara, Pegem yayınları.

GÜL, Ramazan, *Bir Değer Eğitimi Olarak İlköğretim Döneminde Doğruluk*, Sosyal Bilimler Enstitüsü'', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2013.

GÜRHAN, Ethem, *İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi Konya Selçuklu Örneği*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2017.

KÖYLÜ, Mustafa, (2016), *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*,(1. Baskı),Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

MEYDAN, Hasan, (2014), *Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme*, Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,1 (1), 93-108.

ÖZALP KAPLAN, Nihal, *İlkokullarda Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay,2014.

ÖZDAŞ, Faysal, *Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ, 2013.

ÖZEN, Yener, (2016), *Değerler Neye Değer*,1.Baskı, Ankara, Gece Kitaplığı Yayınları.

ÖZENSEL, Ertan, (2003), *Sosyolojik bir olgu olarak değer*, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-240.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, (2012),*Türkçe Sözlük*,1. Baskı, Ankara, Arkadaş-Angora Yayınları.

ŞAHİN, Taner, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Öz-Yeterliklerinin İncelenmesi*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.

ULUSOY, Kadir, DİLMAÇ, Bülent, (2012), *Değerler Eğitimi*, Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

VAROL, Çilem, *Sosyal Bilgiler Derslerindeki Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

YAMAN, Ertuğrul, (2016), *Değerler Eğitimi Eğitimde Yeni Ufuklar*, Ankara, Akçağ Yayınları.

YAŞAROĞLU, Cihat, (2013), *Türkiye'deki Hayat Bilgisi İle Singapur'daki Vatandaşlık ve Ahlak Eğitimi Derslerinin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması*, *International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Volume 8/8 Summer*, Ankara.

YAŞAROĞLU, Cihat, (2014), *Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, *International Journal Of Social Science*, Number:27.

YAŞAROĞLU, Cihat, (2015), *Examining the values in life science curriculum in terms of "consistency"*, *Participatory Educational Research (PER)*.

YAŞAROĞLU, Cihat, (2016), *Cooperation and Importance of School and Family on Values Education. In A. Ecirli (Ed.), Recent Ideas and Research in Social Sciences*. London: EUSER.

YAZICI, Kubilay, (2006), *Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış*, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19(19), 499.

YAZICI, Mehmet, (2013), *Değerler Eğitimine Gönüllü Katılan Öğretmenlerin Profili ve Görüşleri*, *International Journal of Social Science Volume 6, Issue 2*.

YILDIRIM, Ali, ŞİMŞEK, Hasan, (1999), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (Birinci Baskı), Ankara, Seçkin Yayınevi.

YİĞİTTİR, Süleyman, (2010), *İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler*, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 8, No 19.

YİĞİTTİR, Süleyman, ÖCAL, Adem, (2011),*Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*,13/20.

EKLER
DEĞERLER EĞİTİMİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Değerli Öğretmenler,

Bu çalışma, öğretmenlerimizin okullarda yürütülmekte olan değerler eğitimine ilişkin algısını belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Elde edilecek veriler, sadece bu çalışma için kullanılacak, kişisel bilgileriniz kesinlikle üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde ise değerler eğitimine ilişkin 22 madde yer almaktadır. Her bir maddeyi dikkatle okuduktan sonra, buna ne derecede katıldığınızı ya da katılmadığınızı maddenin karşısında ayrılan yere işaretleyiniz. Her bir maddeyi okuduktan sonra **üzerinde uzun süre düşünmeden aklınıza ilk geleni işaretleyiniz**. Vermiş olduğunuz içten, doğru cevaplar ve cevapsız soru bırakmamakta gösterdiğiniz özen, araştırma açısından önemlidir. Çalışmaya verdiğiniz katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

Doç.Dr. Cihat YAŞAROĞLU
Tez Danışmanı

Emrullah ÇAĞLAYAN
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz: () Bay () Bayan
2. Medeni Haliniz: () Bekâr () Evli
3. Öğretmenlik mesleğinizde hizmet yılınız:
() 0-4 () 5-9 () 10-14 () 15-19 () 20-24 () 25+
4. Kaçınıcı sınıf okutmaktasınız?
() 1. Sınıf () 2. Sınıf () 3. Sınıf () 4. Sınıf
5. Değerler eğitimi ile ilgili kurs veya seminer aldınız mı?
() Evet Hayır ()
6. Okuldaki değerler eğitimi etkinliklerinde gönüllü görev aldınız mı?
() Evet Hayır ()
7. En son bitirdiğiniz yükseköğretim kurumu:
() Lisans () Yüksek Lisans () Doktora

LÜTFEN ARKA SAYFAYA GEÇİNİZ.

II. DEĞERLER EĞİTİMİ TUTUM ÖLÇEĞİ

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Orta Derecede Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum.
	5	4	3	2	1
1. Değerler eğitimi, çocuklarımızın geleceği için önemlidir.					
2. Değerler eğitimi ile ilgili araç gereçler (kitap, film vb.) dikkatimi çekmez.					
3. Değerler eğitimi ile ilgili yazılı eserleri okumak isterim.					
4. Değerler eğitimi, şiddet vb. toplumsal sorunların çözümünde etkili değildir.					
5. Değerleri yansıtan davranışları takdir ederim.					
6. Değerler eğitimi çalışmalarını öğrenci başarılarını olumsuz etkiler.					
7. Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara katılmak önemlidir.					
8. Değerler eğitimi ile ilgili film veya belgesel izlemeyi severim.					
9. Değerler eğitiminde öğretmenlerin davranışları önem taşımaz.					
10. Okuldaki bütün derslerde değerler eğitimi etkinliklerine yer verilmelidir.					
11. İnsanların değerlere uygun davranışlar sergilemesinden rahatsız olurum.					
12. Toplumdaki herkes, değerler eğitiminde istekli bir şekilde görev almalıdır.					
13. İnsanları değerler eğitimi hakkında bilgilendirme çalışmaları gereksizdir.					
14. Değerler eğitimi ile ilgili kitap, dergi, film vb. araç gereçler, başka insanlara da tavsiye edilmelidir.					
15. İnsanların yanlış davranışları değerler eğitimi ile düzeltilemez.					
16. Okullarda değerler eğitimine yer verilmesi önemli bir gelişmedir.					
17. Çevremizde değerlerin yaşanması ya da yaşanmaması, değerlerin kazanılması açısından önem arz etmez.					
18. Değerler eğitimi ile ilgili etkinliklere (konferans seminer vb.) başkaları da davet edilmelidir.					
19. Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara mecbur olduğum için katılmaktayım.					
20. Öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerinde değerler eğitimi çalışmalarına yer vermelerine gerek yoktur.					
21. Değerlere uygun yaşamları için çevremdekileri uyarırım.					
22. Değerler eğitimi çalışmalarını için para harcarım.					

ÇALIŞMAYA SUNDUĞUNUZ KATKIDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİZ.

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 48605746-44-E.19588986 20.11.2017

Konu : Anket Uygulanması

CUMHURİYET KIZ ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 20/10/2017 tarihli ve 57212042-349-E.17278254 sayılı yazınız.

b) 17/11/2017 tarihli ve 48605746-44-E.19483946 sayılı Valilik Onayı.

İlgi (a) yazınız ekinde Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Başkanlığında Yüksek Lisans yapan okulunuz rehberlik öğretmeni **Emrullah ÇAĞLAYAN**'ın "**Değerler Eğitimi Uygulamalarına Yönelik Veli ve Öğretmen Tutumlarının Değerlendirilmesi Bingöl Örneği**" konulu anket çalışmasını ilimiz ilköğretim okullarındaki veli ve öğretmenlere yönelik uygulanmasına ilişkin talebi ilgi (b) Makam Onayı ile uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzce mühürlenmiş uygulanacak görüşme formlarının birer örneği kapalı zarf içerisinde ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve bilimsel veri toplamak amacıyla ekte gönderilen anket çalışmasının tamamlanmasından itibaren en geç 2 hafta içerisinde, CD'ye kayıtlı olarak bir örneği ilişikte gönderilen (Ek-1) formu ile birlikte Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda gereğini rica ederim.

Ömer Abdulaziz DÖGER
Müdür a.
Şube Müdürü

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı:	Emrullah ÇAĞLAYAN
Doğum Yeri:	SOLHAN
Doğum Tarihi:	20.04.1985

Lisans Eğitim Bilgileri

Üniversite	Pamukkale Üniversitesi
Fakülte Bilgileri	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Felsefe Bölümü

Yabancı Dil Bilgisi

İngilizce	KPDS (....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)
------------------	--

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Milli Eğitim Müdürlüğü
Görevi/Pozisyon	Öğretmen/Rehberlik
Tecrübe Süresi	7 Yıl

Katıldığı

Kurslar	Çocuk İhmal ve İstismarı Kursu Aile Eğitimi (0-18) Kursu Bağımlılıkla Mücadele Kursu
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Cumhuriyet Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi/Bingöl
E-mail	ecaglayan1200@gmail.com

